

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและการบริหารคุณภาพในระดับอุดมศึกษา

1. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 1 ด้านคุณภาพบัณฑิต

1.1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพบัณฑิต ในประเด็นร้อยละของการได้งานภายใน 1 ปี รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระและร้อยละของการเรียนต่อระดับบัณฑิตศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่า ในการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องใน มาตราที่ 9 (4) (5) ระบุว่า การจัดการระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้ (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู ณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้การจัดการศึกษา ในมาตราที่ 9 นี้ จะเป็นตัวส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประกอบอาชีพรู้จักพึ่งตนเองได้ดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

โดยมีความสอดคล้องใกล้เคียงกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านคุณภาพบัณฑิต ตัวบ่งชี้ 1.1 ระบุว่า ร้อยละของการได้งานภายใน 1 ปี รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระ และร้อยละของการเรียนต่อระดับบัณฑิตศึกษา (สมศ., 2547 ก, หน้า 36) นอกจากนี้ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ยังให้ความสำคัญกับร้อยละของการได้งานทำรวมทั้งประกอบอาชีพอิสระตามแผนการประเมินข้อที่ 17 ระบุว่า ข้อมูลรายชื่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท/ เอกจากหน่วยจัดในสาขาวิชานี้ พร้อมสถานที่ทำงานและที่อยู่ติดต่อได้สะดวก จำนวน 20 คน เพราะทางผู้ประเมินจะไปสอบถามถึงความก้าวหน้าของงานต่อไป

นอกจากกลุ่มวิชาการไทยแล้ว ยังมีกลุ่มวิชาการต่างชาติให้ความเห็นสอดคล้องและแตกต่าง ดังนี้ ดัชนีบ่งชี้มหาวิทยาลัยดี ในประเทศออสเตรเลีย 1 ใน 7 ข้อ คือ คุณภาพงานของบัณฑิต หมายถึงการได้ทำงานหรือประกอบอาชีพที่ดีมีความสุข ผลตอบแทนดีนั่นเอง (The Australian,

1998) อีกทั้ง U.S. News and World Report ได้กำหนดมาตรฐาน 1 ใน 7 คือ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้นักศึกษาโดยดูจากการได้งานทำมากกว่ามหาวิทยาลัยอื่น (U.S. News and World Report, 2000) และเซลิงโก กำหนดมาตรฐาน 1 ใน 13 คือ คุณภาพการให้คำปรึกษาและบริการจัดหางาน และจะต้องจัดหางานให้นักศึกษาด้วย (Selingo, 1997, pp. A45-A49) สอดคล้องกับ Asiaweek (1999) ที่กำหนดมาตรฐานประกันคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่จัดอันดับ 1 ใน 5 ดังนี้ คือ กิลดิสท์ ด้านวิชาการ แม้แต่ในอดีต นักปราชญ์ชื่อ โทมัส ฮอบส์ ยังกำหนดเป็นปรัชญาการบริหารรัฐกิจว่า รัฐจะต้องจัดหางานและที่ทำงานให้ประชาชนนั้น หมายถึง มหาวิทยาลัยจะต้องจัดหางานให้นักศึกษา (วรเดช จันทรศร, 2539) ซึ่งแนวคิดนี้ยังมีการนำมาปฏิบัติเช่น ออสตอม ให้แนวคิดใหม่ของรัฐประศาสนศาสตร์ของอเมริกา 1 ใน 5 ข้อคือ การยกระดับคุณค่ามนุษย์ หมายถึง รัฐจะต้องทำให้คุณค่ามนุษย์เพิ่มขึ้น การที่คุณค่าเพิ่มขึ้นคือ การที่คนมีงานทำที่สุจริตและมั่นคงนั่นเอง (Ostrom, 1989) และงานวิจัยของชุดินันท์ อธิธิธนา (2546, หน้า 73) พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนนั้นคือ การที่ผู้เรียนเรียนแล้วมีงานทำหรือสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ อีกทั้ง เพชรธณี วิริยะสืบพงศ์ และคณะ (2546, หน้า 52) ยังวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้มาตรฐานคุณภาพการศึกษาพบว่า การบริหารงานและการตัดสินใจมีการเชื่อมโยงและบูรณาการระหว่างการเรียนการสอน การวิจัย และกิจกรรมนักศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งทำให้นักศึกษาเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ นำไปแก้ปัญหาการทำงานได้ และงานวิจัยของสุทธิธัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) ยังสรุปสนับสนุนแนวคิดเหมือนกันอีกว่า มหาวิทยาลัยต้องผลิตบัณฑิตตามความต้องการของสังคม และจะต้องจัดการศึกษาร่วมกับภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น โดยที่งานวิจัยดังกล่าวยังสนับสนุนโดย จารุวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 77) ที่วิจัยพบว่า มหাবัณฑิตควรมีความรู้ ความสามารถ นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษามาจัดทำโครงการต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้น นักวิจัยต่างชาติ ฮิวตัน ยังวิจัยพบวิธีการจัดการเรียนการสอนทางอินเตอร์เน็ตให้มีคุณภาพ (Heaton, 2002) ซึ่งเป็นการเรียนที่สามารถทำงานอยู่บ้าน ก็เรียนได้ ไม่ต้องมานั่งเรียนในห้องเรียน

1.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพบัณฑิต ในประเด็น ความพึงพอใจของนายจ้าง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 23(5) ความว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา คล้องจองกับ มาตรา 28 ความว่า สารของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคน ให้มีความสมดุลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของนายจ้างนั่นเอง และสอดคล้องกับ

มาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านคุณภาพบัณฑิต ได้บอกไว้ชัดเจนว่า บัณฑิตที่เข้าทำงานจะต้องมีระดับความพึงพอใจของนายจ้าง ผู้ประกอบการหรือผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิตศึกษา (สมศ., 2547 ก, หน้า 37)

นอกจากมาตรฐานการศึกษาที่กลุ่มวิชาการไทยกล่าวถึงแล้ว มหาวิทยาลัยในต่างประเทศยังมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับกลุ่มวิชาการไทย คือ มาตรฐานคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศออสเตรเลีย 1 ใน 7 ดังนี้คือ มหาวิทยาลัยต้องสร้างคุณภาพงานให้บัณฑิต เมื่อคุณภาพงานของบัณฑิตดี ย่อมเป็นที่พึงพอใจของนายจ้าง (The Australian, 1998) โดยที่มาตรฐานคุณภาพของมหาวิทยาลัยในประเทศแคนาดา 1 ใน 6 ดังนี้ คือ มหาวิทยาลัยต้องสร้างกิตติศัพท์ของมหาวิทยาลัยให้ประชาคมทั่วไปได้รู้จัก เช่นนี้ย่อมแสดงว่าศิษย์เก่า มีส่วนในการทำให้ชื่อเสียงดี ขึ้นหมายถึงนายจ้างได้รับบัณฑิตไปทำงานย่อมเกิดความพึงพอใจ (อุทุมพร จามรมาน, 2540, หน้า 99) และในดัชนีความพึงพอใจของนายจ้างนี้ ยังถูกยืนยันจาก U.S. News and World Report ในดัชนีมาตรฐานคุณภาพการศึกษา 1 ใน 7 ดังนี้คือ มหาวิทยาลัยต้องสร้างมูลค่าเพิ่มให้นักศึกษาให้นายจ้างพึงพอใจมากกว่าสถาบันอื่น (U.S. News and World Report, 2000) และเซลิงโก ได้สนับสนุนดัชนีนี้ 1 ใน 13 ดัชนี ความว่า มหาวิทยาลัยต้องสร้างนักศึกษาให้มีผลงาน มีคุณภาพ และแข่งขันกัน ในด้านสถิติงานให้ได้งานดีจนพอใจนายจ้าง (Selingo, 1997, pp. A45-A49) และล่าสุด นักวิชาการที่ออกมาสนับสนุนในดัชนีคือ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) โดยสัมภาษณ์ถึงความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต

จากกลุ่มวิชาการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการแล้ว ยังมีนักวิจัยได้ให้ทัศนะในเรื่องมาตรฐานการศึกษาความพึงพอใจของนายจ้างไว้หลายคน ดังนี้ ชูตินันท์ อธิรัตน (2546, หน้า 73) วิจัยพบว่า การประเมินภายนอกมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สอดคล้องกับ เพชรเมณี วิริยะสืบพงศ์และคณะ (2546, หน้า 51) วิจัยพบว่า ร้อยละของนักศึกษาที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานภายนอก ให้เป็นดัชนีวัดมาตรฐานด้วย ซึ่งหมายถึงเกิดความพึงพอใจของนายจ้างนั่นเอง และยังมี จารุวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 55) วิจัยพบว่า ดัชนีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิตทางการศึกษายังได้เน้นให้ผู้เรียนทำงานให้แก่สังคมเชื่อมโยงให้สังคมพึงพอใจ ให้นำความรู้ไปใช้และให้มีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน หรืออาจกล่าวได้ว่า ให้เป็นที่พึงพอใจของนายจ้างนั่นเอง

1.3 และ 1.4 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพบัณฑิต ในประเด็น จำนวนบทความจากคณานิพนธ์ และ จำนวนบทความจากวิทยานิพนธ์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 28 ระบุว่า หลักสูตรอุดมศึกษาจะต้องมีความมุ่งมั่น หมายความว่า จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) สอดคล้องมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ว่า มาตรฐานคุณภาพบัณฑิตจะต้องมีคณานิพนธ์และวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ (สมศ., 2547 ก , หน้า 38-39) และนักวิชาการที่ออกมาสนับสนุนในดัชนีคือ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำเกณฑ์การประเมินหลักสูตรปริญญาตรีที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ยังให้ความสำคัญของคณานิพนธ์และการนำคณานิพนธ์และวิทยานิพนธ์ตีพิมพ์เผยแพร่

นอกจากกลุ่มวิชาการไทยแล้ว กลุ่มวิชาการต่างประเทศได้ให้มาตรฐานคุณภาพการศึกษาในเรื่องของคณานิพนธ์ และวิทยานิพนธ์เหมือนกัน ได้แก่ Council for Higher Education Accreditation และ Baldrige National Quality Program: National Institute of Standards and Technology (2004, pp.15-32) เมื่อศึกษาถึงการวิจัยที่เกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพบัณฑิตในประเด็นจำนวนบทความจากคณานิพนธ์และจากบทความจากวิทยานิพนธ์เริ่มจาก เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์ และคณะ (2546, หน้า 51) พบว่า มหาวิทยาลัยควรประเมินสัดส่วนของผลงานวิจัยที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ ซึ่งผลงานวิจัยดังกล่าวรวมทั้งของอาจารย์และคณานิพนธ์และวิทยานิพนธ์ และจากรวมประทุมศรี (2546, หน้า 79) ที่วิจัยพบว่า วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาส่วนมากเป็นลักษณะการคัดลอกเนื่องจากไม่มีระบบตรวจสอบที่ทันสมัย นั้นแสดงให้เห็นว่า บทความของวิทยานิพนธ์จะไม่สามารถเผยแพร่ได้มาก คุณภาพของงานออกมาไม่ดี

2. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 2 ด้านการเรียนรู้

2.1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ในประเด็น กระบวนการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ 1 ใน 4 หน้าที่ คือการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 7 ระบุว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมีเนื้อหาในมาตราที่ 23 (5) สอดรับคือ การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้

คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา นอกจากนั้น มาตราที่ 28 เนื้อหาตอนท้ายกล่าวว่า มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ และมาตราที่ 30 ความว่า ให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ตรงกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ว่า มาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านการเรียนรู้ ข้อ 2.1 ความว่า กระบวนการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สมศ., 2547 ก, หน้า 40) และมีกลุ่มนักวิชาการต่างประเทศที่สนับสนุนให้รัฐ จัดการศึกษาแก่ประชาชน ได้แก่ ปรัชญาของโสเครตีส ปรัชญาของเพลโต ปรัชญาของอริสโตเติล ปรัชญาของโรมัส ฮอบ (วรเชษฐ์ จันทร์, 2539) สอดคล้องกับเฟร้ ได้สรุปเรื่อง ภาระหนักในศิลปะ การสอน ตอนหนึ่งว่า การศึกษาต้องให้ตั้งแต่วัยเด็กน้อยๆ สอนไปเรื่อย ๆ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงกำจัดความกลัวอิสระของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จจากความพยายามที่ได้ ดำเนินการมา หมายถึงผู้เรียนเป็นที่ยอมรับในสังคม สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข (Freire, 1970)

งานวิจัยที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักศึกษามีศูนย์กลาง คือ วรณรัตน์ ใจซื่อกุล (2546, หน้า 90) มีข้อค้นพบตอนหนึ่งว่า ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรการเรียน การสอนคือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน นั้นย่อมหมายถึง ด้านชีวิตมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ สำคัญ ตัวหนึ่งจะต้องมีคือ กระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ในประเด็นประสิทธิภาพ

การสอนของอาจารย์

หน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา 1 ใน 4 ประการคือ การเรียนการสอน (สำนักงานปลัด ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) การเรียนการสอนที่ดี ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ต้องดี ด้วย ซึ่งสนับสนุนโดย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 9 (4) (5) ความว่า การจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้ (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง เช่นเดียวกับมาตราที่ 30 เน้นเรื่องการสอนที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ โดยมีข้อความตอน หนึ่งว่า ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับประกาศทบวงมหาวิทยาลัย ปี 2539 เรื่ององค์ประกอบการผลิตบัณฑิต ที่กล่าว ว่าคณาจารย์ที่มีการสอนที่มีประสิทธิภาพจะมีผลโดยตรงต่อคุณภาพบัณฑิต (สำนักงานปลัด ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 4-5) และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพ ภายนอกของระดับอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

ได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านการเรียนรู้ ข้อ 2 เป็นประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ (สมศ., 2547 ก, หน้า 41)

แม้แต่ในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ได้แก่ มหาวิทยาลัยคิงในออสเตรเลีย ยังเน้นให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 7 เป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพการสอนของอาจารย์ (The Australian, 1998) เช่นเดียวกับ U.S. News and World Report มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 7 คือ ทรัพยากรด้านอาจารย์ (U.S. News and World Report, 2000) และ Asiaweek (1999) ได้กำหนดดัชนีมาตรฐานด้าน 1 ใน 5 คือ ทรัพยากรด้านอาจารย์เช่นกัน อีกทั้งในการประกันคุณภาพการศึกษาอาเซียน โดยเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ยังได้กำหนดประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในการประเมินข้อที่ 2 เรื่องการจัดการเรียนการสอนด้วย (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, 2547, หน้า 33-40)

ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยในประเทศไทย มีการตั้งศูนย์เรียนนอกที่ตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้ให้ กิตติชัย วัฒนนิกร (2548) ตั้งเกณฑ์ประเมินหาศูนย์เรียนแบบอย่าง (Good Practice) โดยดัชนีการประเมินตอนที่ 3 ตามถึง จำนวนอาจารย์ทั้งหมดที่สอนในสาขาวิชา ณ หน่วยจัดการศึกษานอกที่ตั้ง จำแนกตามคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการ และนักวิชาการชาวต่างประเทศได้แก่ สแตนเลย์ และแพทริก ได้สรุปว่า คำบ่งชี้ที่น่าเชื่อถือปฏิบัติในสถาบันระดับอุดมศึกษาในอังกฤษ มีอยู่ 2 ปัจจัย ใหญ่ ๆ คือ ระดับคุณภาพการวิจัยและระดับคุณภาพการสอน (Stanley & Patrick, 1997) ซึ่งคุณภาพการสอนนั้น อาจารย์ผู้สอนต้องมีประสิทธิภาพนั่นเอง แม้แต่ในสหรัฐอเมริกา ออสโตรม ได้เสนอแนวคิดใหม่ของรัฐประศาสนศาสตร์ตอนหนึ่งว่า รัฐจะต้องยกระดับคุณค่าของมนุษย์ (Ostrom, 1989)

นอกจากกลุ่มนักวิชาการ จะกำหนดมาตรฐานการศึกษาในประเด็นด้านการเรียนรู้ ดัชนีย่อยคือ ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์แล้ว ยังมีกลุ่มนักวิจัยที่ได้รับผลการวิจัย ดังนี้ สุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) ได้วิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาต้องมีระบบประเมินผล การสอนอย่างโปร่งใส และตรวจสอบได้ เป็นการประเมินหาประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ ซึ่งสอดคล้องกับ เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์และคณะ (2546, หน้า 51) ที่ได้ผลการวิจัยว่า อาจารย์ต้องผลิต ตำราและจะต้องมีการประเมินผลการเรียนการสอน เนื้อหาประสิทธิภาพการสอน ทั้งแนวคิดของกลุ่มวิชาการและผลการวิจัย ดัชนีประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ เป็นดัชนีที่อาจจะต้องไปวัด ประเมินด้านมาตรฐานคุณภาพการศึกษาต่อไป

2.3 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ในประเด็นกิจกรรมนักศึกษา/โครงการของงานกิจกรรมนักศึกษาต่อจำนวนนักศึกษาทั้งหมด

หน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา 2 ใน 4 ประการคือ การบริการวิชาการแก่สังคม และ

การบำรุงศิลปวัฒนธรรม (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) นักศึกษาจึงมีส่วนช่วย โดยกิจกรรมที่ทำเช่น การแนะนำ การบรรยาย การร่วมทำบุญ การร่วมงานประเพณีทางวัฒนธรรม ต่าง ๆ ล้วนเป็นกิจกรรมที่นักศึกษาพึงกระทำทั้งสิ้น และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 24 (3) ระบุว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้ (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งจะเห็นได้ว่า กิจกรรมนักศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญต้องมีการส่งเสริมให้เกิดขึ้น โดยจะเห็นได้จากประกาศทบวงมหาวิทยาลัย ที่ประกาศให้สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และกิจกรรมนักศึกษาเป็นองค์ประกอบผลิตบัณฑิต ที่มีผลต่อคุณภาพบัณฑิตโดยตรง (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 4-5) และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดดัชนีวัดคุณภาพการศึกษา ดังนี้ กิจกรรมนักศึกษาไว้ในองค์ประกอบที่ 2 ข้อ 3 อีกด้วย (สมศ., 2547 ก, หน้า 41) และนักวิชาการที่ออกมาสนับสนุนในดัชนีคือ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) มีประเด็นพิจารณาที่สำคัญประเด็นหลักคือ จำนวนกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยจัดให้แก่นักศึกษา

นอกจากกลุ่มวิชาการไทยแล้ว กลุ่มวิชาการต่างประเทศได้แก่ Baldrige National Quality Program: National Institute of Standards and Technology (2004, pp.15-32) ยังให้ความเห็น ในดัชนีคุณภาพการศึกษาเรื่องกิจกรรมนักศึกษาไว้เช่นเดียวกัน ดัชนีประเมินมหาวิทยาลัยข้อ 6.1 ซึ่งเน้นศูนย์การกระบวนการเรียนรู้ โดยที่มหาวิทยาลัยจะต้องมีรูปแบบจัดการศึกษาที่เป็นขั้นตอน ในส่วนของขั้นตอนนั้น ต้องมีกิจกรรมให้นักศึกษาปฏิบัติด้วย และจากกลุ่มวิจัย สุพนิดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) ได้พบว่าตัวบ่งชี้คุณภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยควรมีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมการพัฒนา นักศึกษา 8 ตัวบ่งชี้ โดยสอดคล้องกับ จินตนา กาญจนวิสุทธิ์ (2547, หน้า 63) ที่พบว่า การจัด กิจกรรมนักเรียน จะมีอิทธิพลต่อคุณภาพของนักเรียนมาก อีกทั้ง รุ่งรังษี วิบูลย์ชัย (2545, หน้า 47) พบว่าตัวบ่งชี้ของสถาบันอุดมศึกษาควรมี 12 ตัว ที่สำคัญที่อันดับ 1 คือ ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเพื่อ การพัฒนาการเรียนรู้และการสอบ อันดับ 2 คือ สนับสนุนผู้เรียนเชิงรุก ยอมรับความสามารถและ วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน ทั้งดัชนี 2 ข้อดังกล่าว กิจกรรมนักศึกษาล้วนมีส่วนช่วยให้ดัชนี ทั้ง 2 ข้อ สมบูรณ์แบบ โดยเพชรมณี วิริยะสืบพงศ์ (2546, หน้า 51) เห็นด้วยว่า กิจกรรมนักศึกษา เป็นตัวแปร 1 ใน 7 ที่ทำให้การศึกษามีคุณภาพ

2.4 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ในประเด็นวิจัยพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้

หน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา 1 ใน 4 ประการ คือ มีภารกิจทำงานด้านวิจัย (สำนักงาน ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) และการวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ คือ งานวิจัยที่เกี่ยวกับ พัฒนาการเรียนการสอน โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 24 (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ เรียนรู้ นอกจากนี้ มาตรา 30 ยังทำให้ชัดเจนถึงดัชนีชี้วัดพัฒนากระบวนการเรียนรู้อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) โดยที่มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดไว้ชัดเจนเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ ในข้อ 2.4 คือวิจัย พัฒนากระบวนการเรียนรู้ (สมศ., 2547 ก, หน้า 42)

นอกจากกลุ่มวิชาการจะให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ยังมีผลการวิจัยให้ความเห็นในเรื่อง ดัชนี วิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เช่น งานวิจัยของ เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์และคณะ (2546, หน้า 51) พบว่า ต้องมีตัวบ่งชี้การบริหารงานและการตัดสินใจประกอบด้วย 7 ตัวแปร 2 ใน 7 ตัวแปร คือ จะต้องส่งเสริมให้อาจารย์ทำงานวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัย รวมทั้งสนับสนุนให้อาจารย์ พัฒนาการเรียนการสอนที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น

3. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 3 ด้านการสนับสนุนการเรียนรู้

3.1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการสนับสนุนการเรียนรู้ในประเด็น

จำนวนอาจารย์ประจำ

หน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา 1 ใน 4 ประการ คือ การจัดการเรียนการสอน (สำนักงาน ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) ดังนั้น จำนวนอาจารย์ประจำต้องมีมากพอต่อการจัดการ เรียน การสอน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 23(5) ความว่า การ จัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้น ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม ของแต่ละ ระดับการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งจะเป็นเช่นนี้ได้ สถาบันการศึกษาจะต้องมีอาจารย์ ประจำอย่างเพียงพอและตรงกับมาตรฐานการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้ระบุอย่างชัดเจนในมาตรฐานการสนับสนุนการเรียนรู้ ข้อ 3.1 อาจารย์ประจำทุกระดับต่อจำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่า หรือต้องมีจำนวนอาจารย์ประจำอย่าง เพียงพอ (สมศ. , 2547 ก, หน้า 43) โดยเฉพาะกิตติชัย วัฒนนิกร (2548) ได้ทำเกณฑ์การประเมินหา ศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ให้ความสำคัญตอนหนึ่งว่า จำนวน

อาจารย์ประจำของหน่วยจัดที่สอนนักเรียนระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มีจำนวนเพียงพออย่างไรแม้แต่การประกันคุณภาพการศึกษาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ในดัชนีที่ 2 ยังมีดัชนีการสอนและการเรียน พุดถึงจำนวนอาจารย์ประจำที่เพียงพอและมีคุณภาพ (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, 2547, หน้า 33-40) สอดคล้องกับการประเมินมหาวิทยาลัยของ Asiaweek (1999) 1 ใน 5 ข้อ คือ ทรัพยากรด้านคณาจารย์ที่เพียงพอและมีความรู้ดี มีชื่อเสียง

นอกจากกลุ่มวิชาการจะให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ยังมีผลการวิจัยให้ความเห็นในเรื่องมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ ในประเด็นจำนวนอาจารย์ประจำ เช่น งานวิจัยของ สุพินดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษากวามี 6 ตัวบ่งชี้

3.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการสนับสนุนการเรียนรู้ในประเด็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อนักศึกษาเต็มเวลา

จากประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 ได้ประกาศถึงองค์ประกอบการผลิตบัณฑิต โดยตรงต่อคุณภาพของบัณฑิต 1 ใน 11 ข้อคือ ทรัพยากรบริหารและงบประมาณต้องเพียงพอต่อการผลิตนักศึกษา (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 4-5) ซึ่งตรงกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในมาตรฐานการสนับสนุนการเรียนรู้ ข้อ 3.2 คือ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อนักศึกษาเต็มเวลา (สมศ., 2547 ก, หน้า 43) และสอดคล้องกับ U.S. News and World Report (2000) มาตรฐานคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัย 1 ใน 7 ข้อคือ ความเพียงพอด้านการเงิน ที่ใช้จ่ายในการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาเต็มเวลา (FTES) แต่กิตติชัย วัฒนานิก (2548) มีความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่บ้างในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ตอนที่ 5 ข้อ 3 ารรับทั้งหมดของหน่วยจัดที่เก็บจากนักศึกษา อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเกณฑ์การประเมินอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการรู้ว่า สถาบันมีเงินมากน้อยเพียงใด ถ้าน้อยการบริหารค่าใช้จ่ายนักศึกษาก็น้อยลงไปด้วย

อย่างไรก็ตามงานวิจัยของ สุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 56) พบว่า การวัดคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะต้องมีดัชนีเรื่องเงินทุนผลิตโดยรวมต่อหน้าผากนักศึกษา ซึ่งไม่เกี่ยวกับการลงทุนด้านครุภัณฑ์

3.3 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการสนับสนุนการเรียนรู้ในประเด็นร้อยละของอาจารย์ประจำวุฒิปริญญาเอก

ทบวงมหาวิทยาลัยในฐานะหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้ประกาศนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นเมื่อวันที่ 8

กรกฎาคม 2539 โดยมีสาระสำคัญ 1 ใน 11 ข้อที่เกี่ยวข้องกับ จำนวนอาจารย์ประจำวุฒิปริญญาเอก คือเน้นเรื่องคณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ และต้องมีจำนวนที่เพียงพอ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 4-5) สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในมาตรฐานการสนับสนุน การเรียนรู้ ข้อ 3.3 ร้อยละของอาจารย์ประจำที่มีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรืออัตราส่วนนักศึกษา เต็มเวลาเทียบเท่าต่ออาจารย์ประจำที่มีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า (สมศ., 2547 ก, หน้า 44) และ ถ้าสุคนธ์กวีวิชาการที่ออกมาสนับสนุนในดัชนีชี้วัดคุณภาพ คือ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำการ ประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ดัชนีตอนที่ 3 ตามถึงปริมาณ ของอาจารย์จบวุฒิปริญญาเอก

เมื่อศึกษาถึงการวิจัยที่เกี่ยวกับมาตรฐานด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ในประเด็นร้อยละ ของอาจารย์ประจำวุฒิปริญญาเอก มีนักวิจัยได้ให้ทัศนะ ได้แก่ หุตินันท์ อิทธิรัตน (2546, หน้า 73) พบว่า การดำเนินการบริหารมาตรฐานคุณภาพการศึกษานั้น เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนนั้นคือ มหาวิทยาลัยมีจำนวนอาจารย์ประจำวุฒิปริญญาเอก หรือผู้มีความสามารถทางวิชาการงานเป็นที่ยอมรับ เพียงพอต่อการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย

3.4. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ในประเด็นจำนวน คอมพิวเตอร์

คอมพิวเตอร์ถือเป็นเครื่องมือทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เป็นประตูเชื่อมผ่าน สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ข่าวสาร ข้อมูล ด้านการศึกษา หรือ search engine ต่าง ๆ ที่เป็นฐานข้อมูลในการสืบค้นให้เข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และโลกทัศน์ให้กว้างไกล ดังนั้นจำนวนคอมพิวเตอร์จึงต้องมีความสอดคล้องกับจำนวนนักศึกษา ดังปรัชญา ของ โรเบิร์ต ฮอบส์ นักวิชาการต่างประเทศ ที่สนับสนุนภาครัฐให้ความสมบูรณ์ทางวัตถุ แก่ประชาชน ซึ่งหมายถึงจำนวนคอมพิวเตอร์มีเพียงพอต่อศึกษานั้นเอง (วรเดช จันทรศร, 2539) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทบวงมหาวิทยาลัย ได้ประกาศนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาใน ระดับอุดมศึกษาขึ้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 โดยมีสาระสำคัญ 1 ใน 11 ข้อ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบการผลิตบัณฑิตที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพของบัณฑิตในเรื่องของสื่อการศึกษา (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 4-5)

อีกทั้ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 24(5) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญ ของการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน และการอำนวยความสะดวกเพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งสามารถใช้ในการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนมี

สิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำให้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) สอดรับกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัยสมาชิกประเทศ ต่าง ๆ 9 ประเทศ ได้สรุปองค์ประกอบคุณภาพของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ 6 องค์ประกอบ และ 1 ในนั้นคือ องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอน (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, 2547, หน้า 33-40)

สื่อการเรียนการสอนประเภทคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนด้านการเรียนการสอนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในเรื่อง การจัดสรรงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์ สื่อการสอนเหล่านี้ ดังจะเห็นได้จาก ดัชนีชี้วัด 1 ใน 7 ของ U.S. News and World Report ในหัวข้อที่ 5 ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของทรัพยากรด้านการเงิน ในการจัดซื้อสื่อการสอน ที่กล่าวถึงเรื่องค่าใช้จ่ายเพื่อจัดการจัดการเรียนการสอน (FTES) (U.S. News and World Report, 2000) และ ดัชนีชี้วัด 1 ใน 13 ของ เซลินโด ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง การเงิน งบประมาณ การลงทุน คุรุภัณฑ์ วัสดุ (Selingo, 1997, pp. A45-A49) อีกทั้งยังมีสมาคมรับรอง วิทยฐานะ Council for Higher Education Accreditation ในสหรัฐอเมริกาซึ่งรวมมหาวิทยาลัยใน North West Middle States Western และ สถาบัน Baldrige National Quality Program: National Institute of Standards and Technology (2004, pp.15-32) จัดทำหนังสือชื่อ Education Criteria for Performance Excellence ได้ให้ความสำคัญในเรื่องทรัพยากรการเงิน ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังได้มี นักวิชาการที่ออกมาสนับสนุนในดัชนีชี้วัดคุณภาพ คือ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำการประเมิน วิทยฐานะนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ได้ถนัดถึงการจัดทำแบบสำรวจ รูปแบบการจัดการศึกษาในระดับปริญญาซึ่งได้รวมการจัดการศึกษาด้านเทคโนโลยี ได้แก่ การใช้สื่อ ช่วยสอนประเภท audio visual aids หรือการจัดการศึกษาทางไกลระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-learning) ผ่านคอมพิวเตอร์และเครือข่าย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการจัดหลักสูตรร่วมกันระหว่างอุดมศึกษาใน สหรัฐอเมริกา และการใช้การสอนทางไกลไปพร้อม ๆ กันหลายสถาบัน (Kohl & Miller, 1994)

เมื่อศึกษาถึงผลการวิจัยที่เกี่ยวกับมาตรฐานด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่มนักวิจัย พบว่า รุ่งรังษี วิบูลย์ (2545, หน้า 48) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมของคุณภาพ การสอนในระดับอุดมศึกษา พบว่า การพัฒนาการเรียนรู้และการสอน การให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ใหม่ ๆ เป็นดัชนีสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดรับกับผลงานวิจัยของชุดินันท์ อิทธิรัตน (2546, หน้า 73) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบัน

อุดมศึกษาไทย พบว่า การจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมจะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน อีกทั้ง เพชรธณิ วิริยะสืบพงศ์ และคณะ (2546, หน้า 50) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา พบว่า การให้การปรับปรุงเทคโนโลยีที่ทันสมัย การมีระบบที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้อาจารย์และผู้เรียน เช่น กระจายข่าว หรือระบบ on-line เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารงานวิชาการ สัมพันธ์กับงานวิจัยของสุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 56) วิจัยพบว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษามีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ และ องค์ประกอบที่ 2 ด้านความเสมอภาคในการเข้าสู่สถานศึกษานั้น มีตัวบ่งชี้เกี่ยวกับเรื่องระบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างเท่าเทียมกันทุกคน รวมอยู่ด้วย คล่องจองกับอนัญญา หิมเกตุ (2545, หน้า 59) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า การให้บริการสืบค้นผ่านเครือข่ายในห้องสมุด จำเป็นที่จะต้องมีการคอมพิวเตอร์ให้บริการที่เพียงพอ และจารุวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 77) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาให้หรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่า องค์ประกอบและดัชนีคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการศึกษาระดับมหาบัณฑิตมี 6 องค์ประกอบ โดยในองค์ประกอบเรื่องทรัพยากรสนับสนุนการศึกษา จะต้องครอบคลุมทั้งด้านทรัพยากรบุคคล งบประมาณ ระบบสารสนเทศ สื่อการศึกษาเอื้อต่อการศึกษาค้นคว้า การทำงานของอาจารย์ และผู้เรียน

3.5 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการสนับสนุนการเรียนรู้ในประเด็น

ค่าใช้จ่ายห้องสมุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 24 (5) ความว่า ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 ประกาศถึงองค์ประกอบการผลิตบัณฑิต โดยตรงต่อคุณภาพ กล่าววว่า ห้องสมุด/ แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งต่อคุณภาพบัณฑิต (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 4-5) และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดมาตรฐานการสนับสนุนการเรียนรู้ ข้อ 5 เป็นค่าใช้จ่ายห้องสมุด (สมศ., 2547 ก, หน้า 45) อีกทั้งในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ได้แก่ มหาวิทยาลัยแคนาดา ยังเน้นให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 6 ตัวคือ คุณภาพห้องสมุด กล่าวคือ ห้องสมุดจะมีคุณภาพได้ต้องมียงบประมาณสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการพัฒนาห้องสมุด (อุทุมพร จามรมาน, 2540, หน้า 99) สอดคล้องกับ U.S. News and World Report มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 7 คือ ทรัพยากรด้านการเงิน

เพราะเงินเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำเนินการและลงทุนเพื่อให้ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางสารสนเทศที่มีคุณภาพ และเป็นทรัพยากรการเรียนรู้หลักของมหาวิทยาลัย (U.S. News and World Report, 2000) และเซลินโก ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 13 ตัว คือ ห้องสมุดและการอำนวยความสะดวก เช่นกัน (Selingo, 1997, pp.A45-A49) และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ที่กำหนดโดย Council for Higher Education Accreditation ระดับภูมิภาค 3 แห่ง ได้แก่ Northwest, Middle States and Western ในสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพข้อหนึ่งว่า ห้องสมุดและทรัพยากรการเรียนรู้ (Dill, 1997, pp. 15-42) ซึ่งหมายถึง มหาวิทยาลัยต้องมีคุณภาพ และล่าสุด นักวิชาการที่ออกมาสนับสนุนในดัชนีชี้วัดคุณภาพ คือ กิดดิชย์ อัมมานิกัร (2548) ที่ทำการประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ให้สัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายห้องสมุด ในประเด็นพิจารณาหลักคือ การจัดระบบทรัพยากรการเรียนรู้ (Resource Center) การจัดระบบห้องสมุดเคลื่อนที่ และการจัดห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์

นอกจากกลุ่มวิชาการไทยแล้ว กลุ่มวิชาการต่างประเทศ Baldrige National Quality Program: National Institute of Standards and Technology (2004, pp.15-32) ยังกำหนดดัชนีคุณภาพการศึกษาเรื่อง ค่าใช้จ่ายห้องสมุดไว้ เช่นเดียวกัน ดัชนีประเมินมหาวิทยาลัยข้อ 7.3 ซึ่งเป็น ด้านงบประมาณการเงิน เพราะมหาวิทยาลัยต้องจัดสรรเงิน ในการบริหารจัดการซึ่ง 1 ในงบประมาณนั้น ต้องมีค่าใช้จ่ายห้องสมุดด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ โคนันและมิลเลอร์ได้สรุปเรื่องนวัตกรรมการจัดหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา ตอนหนึ่งว่า มหาวิทยาลัย Maryland ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประมวลและจัดเก็บสื่อการเรียนการสอนทางไกลที่ให้สถาบันเป็นสมาชิกทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งหมายถึง ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการเรียนรู้ จึงเป็นข้อที่มีค่าใช้จ่ายในการพัฒนาระบบสารสนเทศ ซอฟต์แวร์ และฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นและการศึกษาของนักศึกษานักศึกษา (Kohl & Miller, 1994) และสัมพันธ์กับแนวคิดของปรัชญาโรมัสชอบสันักวิชาการต่างประเทศ ที่สนับสนุนภาครัฐ ให้ความสำคัญทางวัตถุแก่ประชาชน ซึ่งหมายถึง มีห้องสมุดที่ทันสมัยทั้งหนังสือ วารสาร ระบบสารสนเทศ วับริกรนั้นเอง (วรเดช จันทรศร, 2539) รวมถึง เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ได้จัดทำ คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา และกำหนดให้การจัดการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบคุณภาพการศึกษา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนั้น จะมีห้องสมุดเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญต่อนักศึกษา มหาวิทยาลัยจึงต้องจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานห้องสมุดตามความเหมาะสม (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, 2547, หน้า 33-40)

นอกจากนี้ ยังมีนักวิจัยได้ให้ทัศนะในเรื่องมาตรฐานการสนับสนุนการเรียนรู้ ในประเด็นค่าใช้จ่ายห้องสมุด ดังนี้ ชูตินันท์ อิทธิรัตน (2546, หน้า 73) วิจัยพบว่า การประเมินคุณภาพ

ภายนอกมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน นั่นคือ มหาวิทยาลัยต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาห้องสมุด และคลังของกับเพชรณิ วิริยะสืบพงศ์ และคณะ (2546, หน้า 51) ที่พบว่า กระบวนการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา มีการปรับปรุงบริการห้องสมุดและเทคโนโลยีสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย อีกทั้ง รุ่งรังษิ วิบูลย์ชัย (2545, หน้า 47) พบว่า ตัวบ่งชี้ของสถาบันอุดมศึกษามี 12 ตัวและ 1 ใน 12 ตัวคือ ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเพื่อพัฒนาการเรียนและการสอน จะเห็นได้ว่า ห้องสมุดเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญต่อผู้เรียน และงานวิจัยของสุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) วิจัยพบว่า มีระบบการบริหารงานห้องสมุดที่เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอตามความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ อนัญญา ทิมเกตุ (2545, หน้า 59) พบว่า มหาวิทยาลัยต้องพัฒนาปรับปรุงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุด หมายถึง มหาวิทยาลัยจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายห้องสมุดเพื่อคุณภาพนักศึกษาตนเอง และจรรยาพร ประทุมศรี (2546, หน้า 78) ได้สนับสนุนแนวคิดที่วิจัยพบว่า ทรัพยากรสนับสนุนการศึกษาคือ มีบริการห้องสมุดที่ทันสมัย มีระบบบริการที่เอื้อต่อการค้นคว้า งบประมาณ สำหรับหนังสือ วารสาร มีเพียงพอ

4. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 4 ด้านการวิจัยและงานสร้างสรรค์

4.1 และ 4.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการวิจัยและงานสร้างสรรค์

ในประเด็นจำนวนบทความวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่และจำนวนงานวิจัยใช้ประโยชน์

หน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาข้อ 2 และข้อ 3 ใน 4 ประการ คือ การวิจัยและการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) เพราะภารกิจประการหนึ่งของอาจารย์มหาวิทยาลัยคือ การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสอนหรือพัฒนาทางวิชาการต่อสังคม แสดงถึงมาตรฐานการศึกษาด้านการวิจัยและงานสร้างสรรค์นั่นเอง และจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 24 (5) ความว่า เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ จากข้อความข้างต้นกล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยต้องเน้นและส่งเสริมให้อาจารย์ทำบทความวิจัย รวมถึงได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ เพื่อจักได้นำบทความวิจัยนั้น ใช้ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม โดยสอดคล้องกับมาตรา 28 ความว่า หลักสูตรอุดมศึกษาต้องมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และการพัฒนาสังคม และมาตรา 30 ความว่า ให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งมีจุดประสงค์คือสนับสนุนให้อาจารย์ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนาผู้เรียน และพัฒนาสังคมต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

ทบวงมหาวิทยาลัยในฐานะหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้ประกาศนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ บทความวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่และงานวิจัยใช้ประโยชน์โดยตรง คือ การมีนโยบายและระบบการส่งเสริมสนับสนุนและติดตามผลการวิจัยตลอดจนบริการทางวิชาการที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 7) สอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กล่าวไว้ชัดเจนว่า มาตรฐานด้านการวิจัยและงานสร้างสรรค์ จะต้องมีการมีจำนวนบทความวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่และงานสร้างสรรค์รวมถึง งานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่หลากหลาย และทันสมัย สัมพันธ์กับมาตรฐานและตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับอุดมศึกษา ในหลักการกำหนดตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพ ข้อ 4 ในเรื่อง สถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการสอนและการวิจัย (สมศ., 2547 ก, หน้า 46-47) และในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ได้แก่ มหาวิทยาลัยออสเตรเลีย เน้นให้มีดัชนีวัดคุณภาพ 1 ใน 7 เป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพการสอน (The Australian, 1998) เช่นเดียวกับ เซลินโก มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 13 คือ คุณาจารย์ (วัด ประสิทธิภาพ และ ผลงานวิจัย) (Selingo, 1997, pp.A45-A49) จะเห็นว่ามหาวิทยาลัยต่างประเทศให้ความสำคัญในบทความวิจัยและงานสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เช่นเดียวกับหน่วยงานอิสระในสหรัฐอเมริกาได้ให้มาตรฐานคุณภาพการศึกษา เกี่ยวกับงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคม ได้แก่ American Association of University Professors (AAUP), Council for Higher Education Accreditation และ Education Criteria for Performance Excellence และยังพบว่า นักวิชาการต่างประเทศ ได้แก่ สแตนลีย์และแพทริก ได้สรุปตัวบ่งชี้ที่นำมาปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศอังกฤษ เน้นเรื่องคุณภาพงานวิจัย เป็นสำคัญ (Stanley & Patrick, 1997) สัมพันธ์กับแนวคิดของ แมคอินนิส ที่สำรวจการเปลี่ยนแปลงระบบระบบงานวิชาการในออสเตรเลีย พบว่า งานวิจัยเป็นภาระงานของอาจารย์ แสดงให้เห็นความเอาใจใส่ของมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนอาจารย์ให้ทำงานงานวิจัย (McInnis, 1996) และในสหรัฐอเมริกา ออสตอม ได้เสนอแนวคิดใหม่ของรัฐประศาสนศาสตร์ตอนหนึ่งว่า รัฐจะต้องยกระดับคุณค่าของมนุษย์ (Ostrom, 1989) สำหรับเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ได้กำหนดการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม ในคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนไว้เช่นกัน (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, 2547, หน้า 33-40)

ปัจจุบันประเทศไทย มีการจัดการศึกษานอกที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษากันมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มอบหมายให้ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ตั้งเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) โดยดัชนีตอนที่ 3 ตาม

ถึงจำนวนอาจารย์ทั้งหมดที่สอนในสาขาวิชา จำแนกตามคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการ ณ หน่วยจัดการศึกษานอกที่ตั้ง แสดงถึงการให้ความสำคัญและสนับสนุนให้อาจารย์ทำงานวิจัย สอดรับกับงานวิจัยของประสิทธิ์ ทองใส (2537, หน้า 1,431) ได้ผลจากการวิจัยเรื่อง กลไกการควบคุมมาตรฐานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยของรัฐ ประกอบด้วยผลงานทางวิชาการ นั้นหมายความว่าภารกิจหนึ่งที่ทำให้มหาวิทยาลัยได้ใกล้ชิดกับสังคมและนำความรู้ไปสู่สังคมโดยตรง ต้องกำหนดภารกิจและดำเนินการที่จะเอื้อให้อาจารย์ปฏิบัติหน้าที่บริการวิชาการ โดยสม่ำเสมอ

และจากกลุ่มนักวิจัยจำนวน 3 ท่าน ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับมาตรฐานการวิจัยและสร้างสรรค์ในประเด็นจำนวนบทความวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่และงานวิจัยนำไปใช้ประโยชน์ เริ่มจากเพชรณีย์ วิริยะสืบพงษ์ และคณะ (2546, หน้า 51) วิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยมีกลไกสนับสนุนและส่งเสริมให้อาจารย์ทำงานวิจัยและเผยแพร่งานวิจัย สัมพันธ์กับ สุพินดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) วิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้งานวิจัยมี 3 ตัวบ่งชี้ และด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม 10 ตัวบ่งชี้ และสอดคล้องกับชุดนิพนธ์ อธิธิธรรมา (2546, หน้า 73) ที่พบว่า การดำเนินงานการบริหารมาตรฐานคุณภาพการศึกษานั้น เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน นั้นหมายถึงมหาวิทยาลัยส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ทำงานวิจัย จะให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ของอาจารย์และผู้เรียนมีความหลากหลายมากขึ้น รวมถึงงานวิจัยนั้นสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนได้

4.3 และ 4.4 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการวิจัยและงานสร้างสรรค์
ในประเด็นจำนวนเงินสนับสนุนงานวิจัยภายนอก และจำนวนเงินสนับสนุนการวิจัยภายใน
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 24 (5) กล่าวว่า การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน อาจารย์ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดทำงานวิจัย เพื่อให้เกิดแนวคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอน ในทำนองเดียวกันนี้เอง มาตราที่ 30 ได้ให้การสนับสนุนการจัดทำวิจัยโดยกล่าวว่า ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา โดยทั้งนี้ทางสถาบันอาจให้การสนับสนุนในเรื่องการจัดหาทุนในการทำวิจัย ทั้งจากแหล่งทุนภายในและภายนอก ดังมาตราที่ 9 กล่าวว่า การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษายึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา จะเห็นได้ว่างานวิจัยเป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของอาจารย์ที่ผลิตงานวิจัยในแต่ละสาขา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

สถาบันอุดมศึกษาได้กำหนดภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาไว้ 4 ประการ 1 ใน 4 ภารกิจหลักนั้นได้หมายรวมการวิจัยเข้าไว้ด้วย (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) เช่นเดียวกับสมาคม Council for Higher Education Accreditation ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของ scholarship and research (Dill, 1997, pp.15-42) นอกจากนี้สมาคมอาจารย์สหรัฐอเมริกา หรือ American Association of University Professors (AAUP) เกี่ยวกับเรื่องการจัดหา และจัดสรรงบประมาณในการทำวิจัยทั้งนี้ก็ได้สอดคล้องกับความคิดเห็นของกิดดิชย์ วัฒนากิจ (2548) ในเรื่องงบการลงทุนในการจัดการศึกษาด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 ยังได้ให้ความสำคัญในด้านการผลิตบัณฑิตซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของบัณฑิต โดยเน้นในเรื่องของการวิจัย เป็นสำคัญ โดยทั้งนี้ต้องคำนึงถึงรูปแบบ ความหลากหลายของสถาบันอุดมศึกษาทั้งสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการวิจัย ซึ่งเป็นความคิดเห็นเดียวกันกับมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาคอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน 2547, หน้า 33-40) สอดคล้องกับแนวคิดของแมคอินนิส McInnis (1996) ได้สำรวจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการกระจายในระบบงานวิชาการของออสเตรเลียพบว่า จากการสำรวจอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ปี 1997 และ 1993 เกี่ยวกับข้อมูลภาระงานขณะทำหน้าที่สอนและการวิจัยคงที่แต่ภาระงานวิชาการมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวกับการแข่งขันระหว่างสถาบัน การตรวจสอบการประกันคุณภาพ ซึ่งทำให้สถาบันมีการปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหารบุคคลและแนวทางการปฏิบัติ รวมถึง สแตลเลย์และแพทริก (Stanley & Patrick, 1997) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยบ่งชี้คุณภาพการสอนและการวิจัยในระดับอุดมศึกษาสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้ที่นำมาปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักรมีอยู่ 2 ปัจจัย คือ ระดับคุณภาพของการวิจัย และระดับคุณภาพของการสอน

นอกจากนี้ศุพนิดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านงานวิจัยซึ่งเป็น 1 ใน 9 ด้าน ขององค์ประกอบด้านคุณภาพที่มีผลต่อการประกันคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับเพชรมณี วิริยะสืบพงศ์ และคณะ (2546, หน้า 51) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษาพบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษาได้รวมสัดส่วนของผลงานวิจัยที่ได้รับทุนจากหน่วยงานภายนอกและสัดส่วนผลงานบริการวิชาการต่อจำนวนอาจารย์เข้าไว้ในการพัฒนาคุณภาพการบริหารงานวิชาการด้วย

5. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 5 ด้านการบริการวิชาการ

5.1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการบริการวิชาการ ในประเด็นจำนวน กิจกรรม/ โครงการที่ให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน

หน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาข้อ 3 ใน 4 ประการ คือ การให้บริการทางวิชาการ แก่สังคม (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 9 (4)(5) ความว่า การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สัมพันธ์กับมาตราที่ 29 เน้นเรื่องกิจกรรม/ โครงการที่ให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน ความว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุทธ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เอกชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายใน ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับมาตราที่ 36 ความว่า ให้สถานศึกษา ดำเนินกิจการได้โดยอิสระ สามารถ พัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ การที่ กฎหมายกำหนดให้สถานศึกษามีเสรีภาพทางวิชาการ กล่าวได้ว่า เป็นการสนับสนุนให้สถานศึกษา จัดกิจกรรม/ โครงการที่ให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนนั่นเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กำหนดให้มาตรฐานด้านการบริการวิชาการ ในข้อ 1 เป็นจำนวนกิจกรรม/ โครงการที่ให้บริการ วิชาการแก่สังคมและชุมชน (สมศ., 2547 ก, หน้า 49) และจากการกำหนดศูนย์เรียนนอกที่ตั้งของ สถาบันอุดมศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) โดยกิตติชัย วัฒนานิก (2548) มีประเด็นพิจารณาที่ สำคัญประเด็นหลัก คือ จำนวนโครงการ/ ผลงานที่นักศึกษาเข้าไปเสนอที่ประชุมหรือการแข่งขันทาง วิชาการ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนในอนาคต

และยังมีกลุ่มนักวิจัย จำนวน 6 ท่าน ได้ให้ทัศนะในเรื่อง มาตรฐานคุณภาพการศึกษา ในประเด็นกิจกรรม/ โครงการที่ให้บริการแก่สังคมและชุมชน ดังนี้ จินตนา กาญจนวิสุทธิ์ (2547, หน้า 63) วิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรม/ โครงการที่ให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน อีกทั้ง ชูตินันท์ อิทธิรัตน (2546, หน้า 73) พบว่า การส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพเป็นองค์ประกอบหนึ่งในเรื่อง รูปแบบการจัดการประเมินคุณภาพ ภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทย นั้นแสดงถึง สนับสนุนกิจกรรม/ โครงการงานบริการวิชาการ เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน สอดคล้องกับ เพชรเมธี วิริยะสืบพงศ์ และคณะ (2546, หน้า 51) ได้ ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา พบว่า การสนับสนุนและส่งเสริมให้อาจารย์มีการให้บริการวิชาการกับสังคมภายนอก เป็นส่วนหนึ่ง

ในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพด้านการบริการวิชาการ คล้องจองกับสุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) วิจัยพบว่าการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษามีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ และองค์ประกอบที่ 7 ด้านการบริหารจัดการศึกษานั้นมีตัวบ่งชี้ ด้านจำนวนการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและชุมชน นอกจากนี้ จารุวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 77) วิจัยพบว่ามหาวิทยาลัยมีความสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษามาจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา ทำประโยชน์ให้วงการศึกษา หรือพัฒนาชุมชนและสังคมนั่นเอง และวรรณรัตน์ ใจเชื้อสกุล (2546, หน้า 90) วิจัยพบว่า การร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมแต่ละฝ่ายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินการทำกิจกรรม/ โครงการ เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.2 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านการบริการวิชาการด้านบริการวิชาการ ในประเด็นจำนวนการเป็นกรรมการ

ทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา วันที่ 8 กรกฎาคม 2539 ในเรื่องของการกึ่งหลักของสถาบันอุดมศึกษาไว้ในเรื่องของการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ซึ่งในที่นี้หมายถึงรวมถึง เรื่องการมีจำนวนกรรมการวิชาการเข้าไว้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 36 ในเรื่องของการให้เสรีภาพทางวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) และจากการกำหนดศูนย์เรียนนอกที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) โดยกิตติชัย วัฒนานิก (2548) มีประเด็นพิจารณาที่สำคัญประเด็นหลัก คือ ในเรื่องของการบริการวิชาการด้วยเช่นกัน

และยังได้มีนักวิจัยได้ทำการศึกษาในเรื่องของการบริการวิชาการในด้านจำนวนการเป็นกรรมการ ไว้ดังนี้ เพชรณิ วิริยะสืบพงศ์และคณะ (2546, หน้า 51) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษาพบว่า การให้การสนับสนุน และส่งเสริมให้อาจารย์มีการให้บริการวิชาการกับสังคมเป็น 1 ในกระบวนการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา

6. แนวคิดของตัวแปรต้นตัวที่ 6 ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

6.1 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในประเด็นจำนวนกิจกรรมในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ภารกิจสุดท้ายของสถาบันอุดมศึกษาใน 4 ภารกิจหลัก คือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นภารกิจที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า 3 ภารกิจแรก ที่มีส่วนช่วยในการผลิตกำลังคนในการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10)

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ทางสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ได้จัดทำขึ้นเป็นประจำ ได้แก่ การจัดแรลลี่การกุศล ซึ่งด้วยพระราชทาน, การแข่งโบว์ลิ่งการกุศล, การวิ่งเฉลิมพระเกียรติ, การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ หรือกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม เช่น การทำบุญ ตักบาตรประจำวันของสถาบันการศึกษา การจัดกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา เช่น การเวียนเทียน ฟังเทศน์ เป็นต้น โดยการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับชุมชนในการจรจโรงศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมถึงภูมิปัญญาไทยซึ่งสอดคล้องกับ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ตั้งเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) โดยตามในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีผู้ที่ศึกษาในเรื่องของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในเรื่องของการประกันคุณภาพโดยสุพินดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร พบว่า การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นตัวบ่งชี้สำหรับการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป องค์ประกอบหนึ่งในทั้งหมด 9 องค์ประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ชูตินันท์ อิทธิวัฒน์ (2546, หน้า 73) เรื่อง รูปแบบการจัดการการประเมินคุณภาพภายนอก สถาบันอุดมศึกษาไทย และของฟรีส Frise (2004) เรื่อง การทำให้การจัดการเชิงคุณภาพเป็นปรัชญาในการบริหารจัดการเชิงระบบสำหรับใช้ในองค์การที่ไม่แสวงหากำไร

6.2 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในประเด็น

การพัฒนา และสร้างมาตรฐานศิลปวัฒนธรรม

ภารกิจสุดท้ายของสถาบันอุดมศึกษาใน 4 ภารกิจหลัก คือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นภารกิจที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า 3 ภารกิจแรก ที่มีส่วนช่วยในการผลิตกำลังคนในการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10)

การพัฒนาและสร้างมาตรฐานศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่, การทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ เวียนเทียน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีส่วนช่วยในการสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษามีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ดังเช่น กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ได้จัดทำแบบสำรวจนอกสถานที่ในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาคอาเซียนทั้ง 9 ประเทศที่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, 2547, หน้า 33-40) อีกทั้งยังมีนักปราชญ์ชาวต่าง ๆ ประเทศได้แก่ โสเครติส เพลโต และ อริสโตเติล ที่ให้ความเห็นร่วมกันเกี่ยวกับการทำนุบำรุง

ศิลปวัฒนธรรม ในแง่ของคุณธรรม และการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม นั้น ๆ (วรเดช จันทศร, 2539) นอกจากนี้ยังมีจารุวรรณ ประทุมศรี ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่า การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนารูปแบบ การเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษา(จารุวรรณ ประทุมศรี, 2546, หน้า 74-81)

7. แนวคิดของตัวแปรต้นตัวที่ 7 ด้านการบริหารจัดการ

7.1 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านการบริหารจัดการ ในประเด็นร้อยละของเงินเดือน บุคลากรทุกประเภทต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด

หน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องปฏิบัติ 1 ใน 4 ประการ คือ การจัดการเรียน การสอน (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 10) สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพ การศึกษาด้านบริหารวิชาการ ในเรื่องเงินเดือน บุคลากรทุกประเภทต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด เพราะ การเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่สถาบันอุดมศึกษานำไปพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทน แก่บุคลากร และจาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 6 ความว่า การจัดการศึกษาต้อง เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มี จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ มาตราที่ 7 ความตอนท้ายว่า มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการในเรื่องเงินเดือน ส่งผลให้ ผู้เรียนมีคุณธรรม ความรู้ และนอกจากนี้ มาตราที่ 23 (5) ได้ให้ความเห็นสอดคล้องกับ ความรู้และทักษะ ในการประกอบอาชีพและทักษะใน การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมี ความสุข สอดคล้องกับมาตราที่ 36 ความว่า ให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็น นิติบุคคล ดำเนินกิจการได้โดยอิสระสามารถพัฒนาระบบบริหาร และการจัดการที่เป็นของตนเอง มี ความคล่องตัว นั้นหมายถึง สถาบันอุดมศึกษาที่มีความสามารถในการบริหารจัดการในเรื่อง งบประมาณนั่นเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

มาตรฐานคุณภาพของ สมศ. ในการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษาได้บอกไว้ ชัดเจนว่า ร้อยละของเงินเดือนบุคลากรทุกประเภทต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดบ่งบอกประสิทธิภาพในการ ดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษานั้น (สมศ., 2547 ก, หน้า 52) และยังมีมหาวิทยาลัยต่างประเทศ กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ U.S. News and World Report 1 ใน 7 ดัชนี คือ ทรัพยากรด้านการเงิน (U.S. News and World Report, 2000)และเซลิงโก ได้ สนับสนุนดัชนี 1 ใน 13 ดัชนี คือ การเงิน งบประมาณ จะเห็นว่างบประมาณเป็นสิ่งสำคัญในการ บริหารเงินเดือนบุคลากรทุกประเภท (Selingo, 1997, pp.A45-A49) อีกทั้งสมาคมรับรอง วิทยฐานะ

ระดับภูมิภาค 3 แห่ง ในสหรัฐอเมริกา หรือ Council for Higher Education Accreditation และหน่วยงานของรัฐในประเทศอังกฤษชื่อ Higher Education Funding Council มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่อง ทรัพยากรการเงินของประเทศ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการให้เป็นเงินเดือนบุคลากรทุกประเภทที่สนับสนุน การเรียนการสอน เหมือนกับที่ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) กำหนดศูนย์เรียนนอกที่ตั้งของสถาบัน อุดมศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ในดัชนีการประเมินตอนที่ 3 ถ้ามองถึงเรื่องค่าใช้จ่ายทั้งหมดของหน่วยผลิตในการจัดการศึกษา ณ หน่วยจัดสถานศึกษาเอกที่ตั้ง จากกลุ่มวิชาการแสดงความคิดเห็นแล้ว ยังมีนักวิจัยได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับมาตรฐาน การศึกษา ด้านร้อยละเงินเดือนบุคลากรทุกประเภทต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด ดังที่ สุพนิดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) วิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ด้านการศึกษา ควรมีตัวบ่งชี้ด้านการเงินและงบประมาณ 6 ตัวบ่งชี้ สอดคล้องกับ ชูตินันท์ อิทธิรัตน (2546, หน้า 73) พบว่า การจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสม จะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการจัดการด้านการเงินงบประมาณ เงินเดือนบุคลากรทุกประเภทอย่างเหมาะสม จะทำให้นักศึกษามีความสนใจและพัฒนาการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพ

7.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานด้านบริหารจัดการ เรื่อง ร้อยละของเงินเดือนบุคลากรในการบริหารจัดการต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 36 ได้ให้อิสระแก่สถานศึกษาของรัฐที่สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเองให้ มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) สอดคล้องกับ U.S. News and World Report ในต่างประเทศ ได้ชี้ให้เห็นว่ามีการสร้างดัชนีเพื่อบ่งชี้มหาวิทยาลัย โดยนำเสนอในรูปแบบของการจัดลำดับ ซึ่งข้อมูลทางด้านทรัพยากรทางการเงินจัดอยู่ในลำดับที่ 5 ใน 7 อันดับ มีน้ำหนัก 10 % (U.S. News and World Report, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับอันดับที่ 11 เรื่อง การเงิน งบประมาณ การลงทุน ทรัพย์สิน วัสดุ ของเซลินโก (Selingo, 1997, pp.A45-A49) และ Council for Higher Education Accreditation รวมถึง Higher Education Funding Council ที่ทำการประเมินคุณภาพในเรื่องการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ รวมทั้ง แบบสำรวจนอกสถานที่ของ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ให้ความสำคัญโดยการจัดทำสำรวจในเรื่องของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของหน่วยการจัดการศึกษา รวมถึงมีนักวิจัยได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพด้านบริหารจัดการ ได้แก่ สุพนิดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) พบว่าตัวบ่งชี้ด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการบริหารจัดการเรื่องของ เงินเดือน ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักใน 9 องค์ประกอบ ในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพ

7.3 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านบริหารจัดการ ในประเด็นร้อยละของค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการของส่วนกลางต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 36 ความว่า ให้สถานศึกษาของรัฐจัดการศึกษาระดับปริญญา เป็นนิติบุคคล ดำเนินกิจการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

และต่างประเทศ ได้แก่ U.S. News and World Report ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 7 คือ ทรัพยากรด้านการเงิน โดยดูได้จากมหาวิทยาลัยจัดสรรงบประมาณเพียงพอต่อหน่วยงาน (U.S. News and World Report, 2000) และเซลิงโก กำหนดดัชนีชี้วัด 1 ใน 13 คือ การเงิน งบประมาณ การลงทุน (Selingo, 1997, pp.A45-A49) อีกทั้งสอดคล้องกับสมาคมรับรองวิทยฐานะระดับภูมิภาค 3 แห่งในสหรัฐอเมริกา Council for Higher Education Accreditation ก็ให้ความเห็นว่า ทรัพยากรด้านการเงิน เช่นดัชนีชี้วัดที่สำคัญ ในการบริหารจัดการ เรื่องค่าใช้จ่ายในการบริหารของส่วนกลางซึ่งหมายถึงว่า เงินเพียงพอต่อการพัฒนาการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพตนเอง (Dim, 1997, pp. 15-42) อีกทั้ง กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ตั้งเกณฑ์การประเมินเป็นศูนย์เรียนนอกที่ตั้ง สถาบันการศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) โดยดัชนีการประเมินตอนที่ 3 กล่าวถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของหน่วยจัดในการจัดการศึกษา ณ หน่วยจัดการศึกษาออกที่ตั้ง และยังสอดคล้องกับนักวิจัย สุพนิดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) ที่พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านการบริหารและการจัดการทางการศึกษาควรมี 15 ตัวบ่งชี้

7.4 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านบริหารจัดการ ในประเด็นค่าเสื่อมราคาต่อนักศึกษาเต็มเวลา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 36 ได้ให้อิสระแก่สถานศึกษาของรัฐที่สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเองให้ มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

สิ่งปลูกสร้างและครุภัณฑ์ที่กล่าวถึงได้แก่ โต๊ะเรียน เก้าอี้ กระดาน หรืออุปกรณ์การสอนต่าง ๆ เช่น โปรเจกเตอร์ เครื่องฉายแผ่นใส เป็นต้น ซึ่งครุภัณฑ์เหล่านี้ถือเป็นหนึ่งในดัชนีบ่งชี้ที่ U.S. News and World Report ให้ความสนใจในการศึกษา (U.S. News and World Report, 2000) นอกจากนี้ Council for Higher Education Accreditation ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานและวางบรรทัดฐานกลางในการดำเนินงานรับรองการเปรียบเทียบหัวข้อเกณฑ์วิทยฐานะของสมาคมรับรองวิทยฐานะระดับภูมิภาค 3 แห่งในสหรัฐอเมริกา ได้แก่ Northwest Middle States และ Western และ Higher Education Funding Council ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ตั้ง

ขึ้นมาใหม่ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการบริหารจัดการเกี่ยวกับการเงินด้านค่าเสื่อมราคาด้วยเช่นกัน (Dill, 1997, pp. 15-42) นอกจากนี้ยังได้มีผลการศึกษาจากนักวิชาการที่ให้การสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวด้วย เช่น สุพินดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านการเงินและงบประมาณ ทั้ง 6 ตัวบ่งชี้ ได้รวมเรื่องค่าเสื่อมราคาไว้เป็นหนึ่งใน 6 ของตัวบ่งชี้ ในการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา

7.5 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านการบริหารจัดการ ในประเด็นร้อยละของเงินเหลือจ่าย สุทธิต่อรายรับจริงทั้งหมด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 36 ระบุว่า ให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล ดำเนินกิจการ ได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว ซึ่งหมายความว่า สถาบันการศึกษาจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับเงินเหลือจ่ายสุทธิให้สมบูรณ์จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ ของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเงินเหลือจ่ายสุทธิแสดงถึงเสถียรภาพทางการเงิน ศักยภาพทางการเงินของมหาวิทยาลัยในระยะยาว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) มีความสัมพันธ์กันต่อเนื่อง ในมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา กำหนดให้มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ ในข้อ 5 เป็นร้อยละของเงินเหลือจ่ายสุทธิต่อรายรับจริงทั้งหมด (สมศ., 2547 ก, หน้า 54) นอกจากนี้ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำการประเมินศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ในดัชนีการประเมินตอนที่ 3 ถามถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของหน่วยจัดในการจัดการศึกษา ณ หน่วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง เพราะทางผู้ประเมินจะไปสอบถามถึงความก้าวหน้าของงานต่อไป

นอกจากกลุ่มวิชาการ ไทยแล้วยังมีกลุ่มวิชาการต่างประเทศให้ความเห็นสอดคล้องและแตกต่างของดัชนีวัดคุณภาพการศึกษาในด้านเงินเหลือจ่ายสุทธิ ดังนี้ เซลินโก กำหนดดัชนีวัดคุณภาพ 1 ใน 13 คือ การเงิน งบประมาณการลงทุน เพราะบริหารจัดการที่ดีจะทำให้เงินเหลือจ่ายมากขึ้นเช่นกัน (Selingo, 1997, pp. A45-A49) ยังพบอีกว่า สมาคมอาจารย์สหรัฐอเมริกา หรือ American Association of University Professor (AAUP) ได้กล่าวถึงอำนาจในการจัดสรรและใช้จ่ายงบประมาณ แสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ สอดคล้องกับ Council for Higher Education Accreditation ใน 3 แห่ง ในสหรัฐอเมริกา ได้แก่ Northwest, Middle State and Western (Dill, 1997, pp. 15-42) และประเทศอังกฤษ Higher Education Funding Council มีความคิดคล้ายงอกกันว่า ทรัพยากรการเงินและงบประมาณ ในการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับเงินเหลือจ่าย นั้นหมายความว่า ถ้าเงินเหลือจ่ายมีน้อยสถาบันอุดมศึกษาต้องหานักศึกษาเพิ่มมากขึ้น

เช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษ Academic Audit Unit ที่มีความคิดเห็นเดียวกันและนักวิจัย สุพนิดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) ให้ทัศนะเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ด้านบริหารการจัดการ พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านบริหารจัดการ ทั้ง 15 ตัวบ่งชี้ ถือเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย ในการทำข้อมูลเกี่ยวกับเงินเหลือจ่ายสุทธิ เพราะเป็นข้อมูลสำคัญที่บ่งบอกถึงเสถียรภาพทางการเงิน และศักยภาพด้านทรัพยากรการเงินของสถาบันระยะยาว

8. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 8 ด้านระบบการประกันคุณภาพภายใน

8.1 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านระบบการประกันคุณภาพภายใน ในประเด็นมีระบบกลไกในการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเนื่อง

มาตราที่ 47 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ความเป็นว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก และในมาตราที่ 48 ที่ให้สถานศึกษา ถือว่าการประกันคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำรายงานประจำปีเสนอต้นสังกัด นอกจากนี้แล้วในมาตราที่ 62 ยังได้เสนอให้มีระบบการตรวจสอบติดตามประเมินผล ในการประกันคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

สำนักงานมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้กำหนดหลักการกำหนดตัวบ่งชี้ ในการกำหนดตัวมาตรฐานไว้ 7 ประการ และใน ข้อ 6 ของมาตรฐานและตัวบ่งชี้นี้ได้รวมเรื่องของการพัฒนาและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงการที่สถาบันศึกษาจะต้องมีการสร้างกลไกในการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องดังเช่นมหาวิทยาลัยใน ออสเตรเลีย ที่มีการกำหนดตัวบ่งชี้ในการที่จะเน้นมหาวิทยาลัยที่ดีใน ออสเตรเลีย ไว้เป็นมาตรฐาน (The Australian, 1998) นอกจากมหาวิทยาลัยในออสเตรเลียแล้วมหาวิทยาลัยในภูมิภาคอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ ยังได้แสดงให้เห็นถึงการตื่นตัวในการพัฒนาการกลไกในการประกันคุณภาพ โดยจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, 2547, หน้า 33-40) อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของแมคอินนิส (McInnis, 1996) ในเรื่องของการแข่งขันระหว่างสถาบัน การตรวจสอบคุณภาพการประกันคุณภาพ ทำให้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายและแนวทางการปฏิบัติซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการกลไกในการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกันในเชิงลบพบว่า องค์การหรือหน่วยงานที่ไม่พยายามแสวงหาแนวทางหรือการพัฒนาคุณภาพย่อมทำให้องค์กรหรือหน่วยงานนั้นไม่ประสบความสำเร็จดังเช่นงานวิจัยของฟรีส Frise (2004) เรื่อง Quality Management as a Systematic Management Philosophy for Use in Nonprofit Organizations และ ของนิวตันและเจโต Newton and Jethro (2002) เรื่อง Barrier to Effective Quality Management and Leadership : Case Study of Two Academic Departments.

อีกทั้งงานวิจัยที่สนับสนุนความคิดนี้ได้แก่ งานวิจัยของชุดินันท์ อิทธิรัตน (2546, หน้า 73) พบว่า รูปแบบการจัดการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทยเป็นรูปแบบที่แสดงถึงจุดประสงค์ และแนวปฏิบัติในการประเมินคุณภาพภายนอก แนวปฏิบัตินี้มีการดำเนินงานในเรื่องการเตรียมผู้ประเมิน การจัดให้มีการตรวจเยี่ยม การจัดทำรายงานการประเมิน ตลอดจนการติดตามผล การส่งเสริม เพื่อพัฒนาคุณภาพและผลกระทบของการประเมินคุณภาพภายนอกต่อสถาบันอุดมศึกษา ในการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน เป็นการดำเนินงานตามหลักบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) คือ มีการวางแผน ปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบและประเมินผล และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จงวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 79-80) ว่า การประกันคุณภาพเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาและควรมีระบบการประกันคุณภาพที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอัมพล จินดาวงศ์ (2546, หน้า 95) ได้ให้ความเห็นไว้คล้ายกันกล่าวคือ กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษานั้นควรที่จะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เป็นรูปธรรมและในระบบการประกันคุณภาพการศึกษา จะต้องประกอบไปด้วย Quality Control, Quality Audit และ Quality Assessment นอกจากนี้ที่กล่าวมานี้ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถาบันการศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ยังมีข้อมูลสนับสนุนในเรื่องการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเห็นได้จากแบบสำรวจข้อมูลระดับหน่วยจัดการศึกษานอกที่ตั้งที่ให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องจำนวนครั้งของการประเมินคุณภาพภายในของหน่วยงาน

8.2 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านระบบการประกันคุณภาพภายใน ในประเด็นประสิทธิภาพของการประกันคุณภาพภายใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 47, 48 และ 62 มีความเห็นสอดคล้องกันในมาตรฐานด้านระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยระบบหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบติดตาม ประเมินผลให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ดังมาตรา 47 ความว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มาตรา 48 ความว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน และมาตราที่ 62 ข้อความตอนหลังว่า ให้มีการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) คล้องจองกับ สำนักงานมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา ในหลักการกำหนดตัวบ่งชี้ในการประเมิน 1 ใน 7 ประการ คือ ตัวบ่งชี้ที่พึงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา

อย่างต่อเนื่อง (สมศ., 2547 ก, หน้า 55) และได้กำหนดมาตรฐานด้านระบบการประกันคุณภาพภายใน ข้อ 2 อย่างชัดเจนว่า ประสิทธิภาพของการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง ผลที่ได้จากการดำเนินงานของการประกันคุณภาพภายใน ของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง บุคลากรในทุกหน่วยงานมีความตระหนักและเข้าใจ โดยมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในอย่างทั่วถึง ส่งผลให้การประเมินคุณภาพภายนอก โดย สมศ. บรรลุผลสัมฤทธิ์ จากความพยายามที่ได้ดำเนินการตามสภาพจริงในแต่ละมาตรฐานและตัวบ่งชี้ และล่าสุดนักวิชาการที่มาสนับสนุนด้านระบบการประกันคุณภาพภายใน คือ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ที่ทำการประเมินศูนย์เรียนนอกที่ตั้งนอกสถานศึกษาแบบอย่างไรก็ดี ในดัชนีประเมินตอนที่ 5 ถาถึงจำนวนครั้งของการประเมินคุณภาพภายในของหน่วยจัดการศึกษา ณ หน่วยจัดการศึกษา

นอกจากกลุ่มวิชาการไทยแล้ว กลุ่มวิชาการต่างประเทศยังให้ความเห็นในดัชนีคุณภาพการศึกษา เรื่อง ประสิทธิภาพของการประกันคุณภาพภายใน ไว้เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากมหาวิทยาลัยในประเทศออสเตรเลีย มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาทั้ง 7 ประการ ซึ่งส่งเสริมสนับสนุนการประกันคุณภาพภายใน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับต่อสังคม สอดคล้องกับ แมคอินนิส (McInnis, 1996) ได้สำรวจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการกระจายอำนาจในระบบงานวิชาการของออสเตรเลีย พบว่า การประเมินคุณภาพมีบทบาททำให้สถาบันการศึกษามีการปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหาร บุคคล และวางแผนทางปฏิบัติ เพื่อดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดคุณภาพการศึกษา และสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ จะเห็นได้จากเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (2547, หน้า 33 -40) ให้ความสำคัญในการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งมีสาระสำคัญ ประการหนึ่งคือ ปรับปรุง พัฒนาระบบดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา (เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, 2547, หน้า 33-40)

เมื่อศึกษาถึงการวิจัยที่เกี่ยวกับมาตรฐานด้านการประกันคุณภาพภายใน ในประเด็น ประสิทธิภาพของการประเมินคุณภาพภายใน เริ่มจาก สุพินดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) ได้พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพด้านระบบและกลไกการประกันคุณภาพ 8 ตัวบ่งชี้ โดยสอดคล้องกับ อนุญญา ทิมเกตุ (2545, หน้า 59) ที่พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพองค์ประกอบที่ 5 ด้านระบบและกลไกการประกันคุณภาพภายใน มีการตรวจสอบติดตามประสิทธิผลของการประกันคุณภาพภายใน อีกทั้ง จารูวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 77) วิจัยพบว่า ดัชนีบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา 1 ใน 6 องค์ประกอบคือ การบริหารคุณภาพเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ คล้องจองกับ พงศ์เทพ จิระ โร (2547, หน้า 86) วิจัยพบว่า ระบบประกันคุณภาพภายใน สำหรับการศึกษาเฉพาะของกองทัพเรือ เป็นการประยุกต์การบริหารงานปกติ (PDCA cycle) เข้ากับการประกันคุณภาพการศึกษา และได้ประยุกต์แนวคิดความยั่งยืนของคุณภาพ ทำให้งานประกันคุณภาพการศึกษามี

ความเข้มแข็งขึ้น บุคลากรมีพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพสูงขึ้น ทำให้ชีวิตบัณฑิตมีคุณภาพมากขึ้นนั่นเอง และจากงานวิจัยต่างประเทศของฟริส Frise (2004) ในเรื่อง Quality Management as a Systematic Management Philosophy for Use in Non Profit Organizations วิจัยพบว่า องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไรส่งผลให้มีการบริหารที่ผิดพลาด ขาดการรับผิดชอบต่อผลลัพธ์เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณนั้นแสดงว่า ประสิทธิภาพของการทำงานในมหาวิทยาลัยจะลดน้อยลง เนื่องจากขาดงบประมาณ ส่งผลให้สถาบันนั้นไม่มีคุณภาพในการผลิตบัณฑิต หรือระบบประเมินคุณภาพภายในไม่มีประสิทธิผล

มาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกที่ผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าขึ้นเองโดยนับต่อจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

9. แนวคิดและงานวิจัยรองตัวแปรต้นตัวที่ 9 ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

9.1 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็นนำความรู้ท้องถิ่นมาใช้

มาตรฐานด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็นนำความรู้ท้องถิ่นมาใช้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ระบุว่า เพื่อใช้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ กล่าวได้ว่า กฎหมายสนับสนุนการนำความรู้ท้องถิ่นมาใช้ประยุกต์ในการเรียนการสอน เพื่อเป็นความรู้และสืบทอดความรู้ท้องถิ่นนั้น สัมพันธ์กับมาตราที่ 57 ระบุไว้ชัดเจนว่า ให้นหน่วยงานทางการศึกษาระดับทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางการศึกษาแก่นักศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 31) และกิตติชัย วัฒนนิกร (2548) ตั้งเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ให้ความสำคัญในการนำความรู้ท้องถิ่นมาใช้ โดยดัชนีตอนที่ 3 ถาถึง บุคลากรสนับสนุน (บุคลากรทุกประเภทที่ไม่ใช่อาจารย์) ณ หน่วยจัดการศึกษานอกที่ตั้ง แสดงถึงการนำคนในท้องถิ่นมาสอนทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นนั้นมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อไปในอนาคต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพอิสระของตัวเองได้

อีกทั้ง Baldrige National Quality Program: National Institute of Standards and Technology (2004, pp. 15-32) ในสหรัฐอเมริกาพิมพ์หนังสือ 2004 Education Criteria for Performance Excellence ได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพทางการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศไว้ 7 ประการ และ 1 ใน 7 ประการ ที่ให้ความสำคัญในการนำความรู้ท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน

เพื่อเพิ่มพูนทักษะและการพัฒนาการเรียนรู้ในมุมมองที่กว้างขึ้น คือ ข้อ 6 การจัดการกระบวนการในหัวข้อ กระบวนการซึ่งเน้นการเรียนรู้เป็นสำคัญ (Process Management: Learning-centered Processes) สอดรับกับทัศนะของกลุ่มนักวิจัยชาวไทย ได้แก่ สุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) ได้ศึกษาในเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และ อนัญญา ทิมเกตุ (2545, หน้า 59) ได้ศึกษาในเรื่องการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็นการนำความรู้ท้องถิ่นมาใช้ จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมวิชาการเพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่แก่ผู้เรียน (สมศ., 2547 ข, หน้า 57-63) เพราะถ้าสถานศึกษาไม่นำความรู้ท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน กระบวนการสร้างความรู้ สืบทอดความรู้ของท้องถิ่นหรือชุมชน แน่นอนว่า อนาคตของท้องถิ่นหรือชุมชนได้ไม่ไกลเท่าไรและอาจถูกกลืนไปในที่สุด

9.2 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็นนำคนท้องถิ่นมาร่วมสอน

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 57 ให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบุไว้ชัดเจนว่า ให้นหน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 31) คล้องจองกับ กิตติชัย วัฒนนิกร (2548) ตั้งเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ให้ความสำคัญในการนำความรู้ท้องถิ่นมาใช้ โดยดัชนีตอนที่ 3 ถาถึง บุคลากรสนับสนุน (บุคลากรทุกประเภทที่ไม่ใช่อาจารย์) ๔ หน่วยจัดการศึกษานอกที่ตั้ง แสดงถึงการนำคนในท้องถิ่นมาสอนทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจในท้องถิ่นนั้นมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อไปในอนาคต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพอิสระของตัวเองได้

อีกทั้ง Baldrige National Quality Program: National Institute of Standards and Technology (2004, pp.15-32) ในสหรัฐอเมริกาพิมพ์หนังสือ 2004 Education Criteria for Performance Excellence ได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพทางการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศไว้ 7 ประการ และ 1 ใน 7 ประการ ที่ให้ความสำคัญในการนำคน (ผู้เชี่ยวชาญ) ในท้องถิ่นมาร่วมสอนแก่ผู้เรียน เพราะคนในท้องถิ่นมีความรู้และความชำนาญในภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่ ๆ รวมถึงทราบภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นอย่างถ่องแท้ คือ ข้อ 6 การจัดการกระบวนการในหัวข้อ กระบวนการซึ่งเน้นการเรียนรู้เป็นสำคัญ (Process Management: Learning-centered Processes) สัมพันธ์กับนักวิจัยชาวไทยได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการนำคนท้องถิ่นมาร่วมสอน ได้แก่ สุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) วิจัยพบว่า 1 ใน 6 องค์ประกอบ ในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพ

ของสถานศึกษาคือ ด้านการบริหารจัดการศึกษาร่วมกับภาคเอกชนหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึงการนำคนในท้องถิ่นมาร่วมสอนในสถานศึกษานั้นเอง

10. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 10 ด้านหลักสูตร

10.1, 10.2 และ 10.3 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านหลักสูตร

ในประเด็นจำนวนหลักสูตร, หลักสูตรปรับปรุงอยู่เสมอ และมุ่งพัฒนาชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 28 ความว่า หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสามและวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ สาระของหลักสูตรที่แบ่งวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 16) กฎหมายได้ระบุไว้ชัดเจนว่าหลักสูตรการศึกษาต้องมีความหลากหลาย มีการปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ และจำนวนหลักสูตรมีเพียงพอต่อความต้องการของสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษาให้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ ส่งผลให้ดำเนินงานทำนันทนเอง สอดรับกับทบวงมหาวิทยาลัย ได้ประกาศนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 สาระสำคัญของนโยบายดังกล่าว ในด้านมาตรฐานการศึกษาด้านหลักสูตรคือ ข้อ 3.3 จัดให้มีระบบการพัฒนา ติดตามและประเมินผลการดำเนินการหลักสูตรโดยต่อเนื่อง ชัดเจน และรัดกุม เพื่อให้หลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสามารถใช้ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพได้ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2546, หน้า 7)

ปัจจุบันประเทศไทย มีการจัดการศึกษานอกที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มอบหมายให้กิตติชัย วัฒนานิกกร ดำเนินการประเมินหาศูนย์เรียนนอที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ให้ความสำคัญกับมาตรฐานการศึกษา ด้านหลักสูตร โดยดัชนีตอนที่ 4 ถาถึง การจัดการด้านหลักสูตร สถานศึกษามีการใช้หลักสูตรของสถาบันตนเองเป็นเอกเทศ, ใช้หลักสูตรร่วมระหว่างสถานศึกษา, ให้สถาบันอื่นใช้หลักสูตรของสถาบันแห่งนี้ในการสอนและได้รับปริญญาของสถาบันนั้น ๆ (กิตติชัย วัฒนานิกกร, 2548) แสดงว่ามหาวิทยาลัยต้องก้าวให้ทันต่อสังคมยุคปัจจุบันและอนาคต โดยการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยอยู่เสมอ จำนวนหลักสูตรมีปริมาณเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการผู้ใช้นั้นคิด ส่งผลให้บัณฑิตที่จบมาได้นำงานทำเร็วขึ้น มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และประสิทธิ์ ทองไสว (2537, หน้า 1,431) ระบุชัดเจนในงานวิจัยเรื่อง รูปแบบกลไกการควบคุมมาตรฐานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยของรัฐ ระบุว่า หลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งในกลไกควบคุมมาตรฐานทางวิชาการ นอกจากนี้ นักวิชาการต่างประเทศท่านหนึ่ง คือ โคนล์ และมิลเลอร์ (Kohl & Miller, 1994, pp. 265-

273) ได้สรุปนวัตกรรมการจัดหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกาว่า ประเทศที่มุ่งหวังร่วมมือต่อกันในระยะยาวมิได้มุ่งหวังแค่การทำข้อตกลงทางการค้าเพื่อฉกฉวยประโยชน์ทางธุรกิจระหว่างกันระยะสั้น ๆ เท่านั้น และแน่นอนประเทศที่มองการณ์ไกล จะใช้การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความรัก ความเข้าใจอันดีระหว่างลูกหลานต่างชาติ ต่างภาษา ให้รู้สึกใกล้ชิดกันมากขึ้นพร้อมที่จะทำงานร่วมกันมากขึ้นในอนาคตและกระบวนการต่าง ๆ ที่ประเทศต่าง ๆ มีความร่วมมือทางด้านการศึกษาวิชาการมากขึ้น สอดรับกับฟรีส (Frise, 2004) ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา โดยการศึกษาต้องสร้างการเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็ก ค่อย ๆ สอนทีละเล็กละน้อย สร้างความมั่นใจ กำจัดความกลัววัยของเด็ก เพื่อได้รับความรู้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ นั่นหมายถึง ผู้ได้รับประโยชน์ในระยะยาวคือผู้เรียนซึ่งมีโอกาสสัมผัสการศึกษาในระดับนานาชาติอย่างเข้มข้นมากขึ้น เป็นการวางรากฐานโลกทัศน์สากล ที่จะเกิดขึ้นในวันข้างหน้า ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีผู้ที่ศึกษาในมาตรฐานคุณภาพตามหลักสูตร จำนวนหลายท่าน อาทิ สุพนิศา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) วิจัยพบว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบ 1 ใน 9 สำหรับการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีตัวบ่งชี้ 4 ตัวบ่งชี้ สัมพันธ์กับเพรรมณี วิริยะสืบพงศ์ (2546, หน้า 51) วิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้รวมคุณลักษณะของผู้บริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ เป็นผู้ริเริ่มวัตถุประสงค์ ปรัชญาของหลักสูตรต่าง ๆ ของสถาบัน ได้เป็นอย่างดี เป็นผู้วิเคราะห์และปรับปรุงหลักสูตรของสถาบันได้ ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้และบรรลุสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา คล้องจองกับวรรณรัตน์ ใจซื่อกุล (2546, หน้า 90) วิจัยพบว่า ผู้มีส่วนร่วมฝ่ายต่าง ๆ ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน และบุคลากรฝ่ายสนับสนุนต่างมีความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการควบคุมคุณภาพการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ทั้งในเรื่องการทำงานเป็นทีม การร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมแต่ละฝ่าย จนได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในการจัดการเรียน การสอน

11. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 11 ด้านระบบการเรียนการสอน

11.1 และ 11.2 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านระบบการเรียนการสอน
ในประเด็นมีกิจกรรมการเรียนการสอนหลายวิธีและมีการเตรียมแผนการสอน

ทบวงมหาวิทยาลัยในฐานะหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ประกาศนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 หนึ่งในองค์ประกอบการผลิตบัณฑิต จะมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของบัณฑิต คือ คณาจารย์ เพราะคณาจารย์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดต่อการรักษาไว้ซึ่งคุณภาพของการเรียน

การสอน มหาวิทยาลัยต้องกำหนดภารกิจของอาจารย์ในด้านการสอนให้เป็นมาตรฐานการปฏิบัติไว้ชัดเจน ว่าจะให้มีการจัดทำแผนการสอนประจำวิชาและมีกิจกรรมการเรียนการสอนหลายวิธี (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2546, หน้า 4-5) ปฏิบัติได้โดยการใช้สื่อการศึกษาที่ทันสมัย การจัดกิจกรรมให้นักศึกษาระดมสมอง หรือการทำศีกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ สอดคล้องกับ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) ตั้งเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ให้มีความสำคัญด้านระบบการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก โดยดัชนีตอนที่ 1 ขอเอกสารของหน่วยจัดการศึกษานอกที่ตั้งที่ระบุถึงการปรับปรุงระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับเงื่อนไขเฉพาะในการจัดการศึกษาของหน่วยนั้นๆ

จากกลุ่มวิชาการแสดงแนวคิดแล้ว อันนี้ก็น่าสนใจได้ให้ทัศนะในเรื่องมาตรฐานการศึกษา ด้านระบบการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ได้แก่ วิจารณ์ วิบุตชัย (2545, หน้า 47) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมของคุณภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการสอนคือ การเตรียมแผนการสอน และใช้กิจกรรมการสอนหลากหลายวิธี และ เซลลิงโก กำหนดดัชนีชี้วัด 1 ใน 13 คือ มาตรฐานและคุณภาพการสอน เพราะอาจารย์ต้องเตรียม แผนการสอนทุกครั้งก่อนทำการเรียนการสอน และมีกิจกรรมการเรียนการสอนหลายวิธี ทำให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ (Selingo, 1997, pp. A45-A46) อย่างไรก็ตาม พีเรียลแมน (Perelman, 1992, pp. 25-47) มีความคิดเห็นแตกต่างโดยได้สรุปเรื่อง การศึกษานอกโรงเรียน พบว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความสำคัญในกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ได้ทุกที่และทุกเวลา สามารถเรียนที่ไหนก็ได้ เรียนเมื่อไหร่ก็ได้ และยังได้ผลสูง มีความรู้ ความเข้าใจ อย่างชัดเจนมากกว่าในห้องเรียน ซึ่งอนาคตในอเมริกาอาจจะไม่มีโรงเรียน โดยจะเน้นเป็นการศึกษานอกโรงเรียนแทน เพื่อความเจริญในด้านอุตสาหกรรมของประเทศในทศวรรษหน้า

12. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 12 ด้านการบริจาคเงินโดยศิษย์เก่า

เงินช่วยเหลือจากศิษย์เก่า หรือเงินบริจาค โดยศิษย์เก่า มีส่วนช่วยสนับสนุนในงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการทุกหมวด ส่งเสริมกิจกรรมของสถานศึกษา ส่งเสริมกิจกรรม สังคม ตลอดจนเป็นทุนการศึกษาให้กับนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน เป็นต้น สัมพันธ์กับต่างประเทศ ได้แก่ U.S. News and World Report ยังเน้นให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 7 เป็นการบริจาคเงิน โดยศิษย์เก่า (U.S. News and World Report, 2000) อย่างไรก็ตาม กิตติชัย วัฒนานิก (2548) มีความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่บ้างในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ตอนที่ 5 ข้อ 3 ราชภัฏทั้งหมดของหน่วยจัดที่เก็บจากนักศึกษา แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนเกณฑ์การประเมินอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการรู้ว่า สถานศึกษามีเงินมากน้อยเพียงใด ฉะนั้นสามารถนำเงินบริจาค โดยศิษย์เก่า มาเสริมในงบประมาณนั้น

13. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 13 ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้นักศึกษา

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าไปสู่สังคมโลกในหลายกิจกรรม การศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งต้องมีความเป็นสากลอยู่ด้วย จึงจะสามารถติดต่อสัมพันธ์และสร้างเครือข่าย ร่วมกับนานาชาติได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งความเป็นนานาชาติของอุดมศึกษานั้น หมายถึง ความมี องค์ความรู้ทางวิชาการด้านต่าง ๆ และคุณภาพของบัณฑิตที่ทัดเทียมกับนานาชาติที่พัฒนาแล้ว การที่จะทำให้สถาบัน ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เป็นสากล จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้นักศึกษา

สอดคล้องกับต่างประเทศ ได้แก่ U.S. News and World Report ยังเน้นให้มีดัชนีชี้วัด คุณภาพ 1 ใน 7 เป็นเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มให้นักศึกษา (U.S. News and World Report, 2000) เช่นเดียวกับ เซลิงโก (Selingo, 1997, pp. A45-A46) มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 13 คือ มาตรฐานและ คุณภาพการสอน เพราะการสร้างมูลค่าเพิ่มให้นักศึกษาอยู่ในกระบวนการหนึ่งในการเรียนการสอน และจากการตั้งเกณฑ์การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) โดย กิตติชัย วัฒนานิก (2548) มีประเด็นพิจารณาสอดคล้องกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้นักศึกษา ในตอนที่ 4 เป็นแบบสำรวจรูปแบบการจัดการศึกษาลดลงจนการบริหารจัดการศึกษาสำหรับแต่ละ ระดับปริญญา มีจัดการศึกษาในหน่วยจัดนอกที่ตั้ง

14. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรต้นตัวที่ 14 ด้านการรับสมัครนักศึกษา

14.1, 14.2, 14.3 และ 14.4 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้าน

การรับสมัครนักศึกษา ในประเด็นการยืดหยุ่นในภายหลัง, การคัดเลือกนักศึกษาโดยการสอบ ข้อเขียน, การคัดเลือกนักศึกษาโดยการสอบสัมภาษณ์ และการคัดเลือกนักศึกษาโดยการสอบ ข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์

การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาในระดับสูงที่มุ่งพัฒนาคนเพื่อเข้าสู่วิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่สำคัญรวมทั้งการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้ เกิดขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือของฐานกำลังอำนาจของความรู้ ความคิด และเทคโนโลยีระดับสูงให้กับ ประเทศต่อไป

อีกทั้งในต่างประเทศ ได้แก่ เซลิงโกมีดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 13 คือ จำนวนนักศึกษา สัมพันธ์กับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านการรับสมัครนักศึกษา คือ สถานศึกษาควรคำนึงถึง ความยากง่ายในการสอนของสาขาวิชานั้น ๆ ตลอดจนต้องมีการยืดหยุ่นในภายหลังการรับสมัคร นักศึกษา (Selingo, 1997, pp. A45-A46) เช่นเดียวกับ Asiaweek (1999) กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพ 1 ใน 5 คือ ความเข้มงวดในการคัดเลือกผู้สมัคร และ กิตติชัย วัฒนานิก (2548) กำหนดเกณฑ์ การประเมินหาศูนย์เรียนนอกที่ตั้งสถานศึกษาแบบอย่างที่ดี (Good Practice) ให้มีความสำคัญ

ด้านการรับสมัครนักศึกษาเป็นอย่างมาก โดยดัชนีประเมินตอนที่ 4 ถ้ามถึง การจัดการด้านการรับนักศึกษา มีวิธีการรับเข้าพิจารณาจากผลการเรียนเดิม, พิจารณาจากประสบการณ์, การทดสอบข้อเขียน, การสัมภาษณ์, การรับตรงที่มีเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละกลุ่มบุคคลและรับทุกคนที่สมัครเข้าศึกษา

นอกจากนี้ สุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่พัฒนาได้ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 2 ด้านความเสมอภาคในการเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ซึ่งกล่าวถึงมีระบบการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่า ที่กล่าวมาแล้วนั้น ตัวแปรต้นมีตัวฐานคุณลักษณะการศึกษาประกอบด้วย ด้านคุณภาพบัณฑิต, ด้านการเรียนรู้, ด้านสนับสนุนการเรียนรู้, ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์, ด้านการบริการวิชาการ, ด้านการทุนบำรุงศิลปวัฒนธรรม, ด้านการบริหารจัดการ, ด้านการประกันคุณภาพภายใน, ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านหลักสูตร, ด้านระบบการเรียนการสอน, ด้านการบริจาคเงิน โดยศิษย์เก่า, ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้นักศึกษา, ด้านการรับสมัครนักศึกษา

แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

1. แนวคิดและงานวิจัยของคัมไพร์ตามตัวที่ 1 ด้านการวางแผนดำเนินงาน

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพการศึกษาด้านการวางแผนดำเนินงาน

ในประเด็นเจตนารมณ์หรือวิสัยทัศน์

เจตนารมณ์ขององค์การ หมายถึง สิ่งที่ต้องการมองไปข้างหน้าในการที่องค์กรประสงค์จะให้ไปถึงสิ่งที่เขียนไว้ โดยเจตนารมณ์ที่ดีจะต้องครอบคลุมสิ่งที่กระทำ และต้องมีความเป็นไปได้ การวางแผนมิใช่เพียงการคิดเรื่องของอนาคตเท่านั้น แต่ยังเป็นการใช้ความพยายามที่จะทำให้อนาคตที่ต้องการเกิดขึ้น (Weick, 1979, p. 13) ในทางวิชาการนั้นได้กล่าวถึงเจตนารมณ์เชิงกลยุทธ์ว่า หมายถึง จุดมุ่งหมายสูงสุดขององค์การหรือจุดหมายปลายทาง (Ends) ที่ต้องการบรรลุ (Hamel & Prahalad, 1994; Bartlett & Ghoshal, 1994, pp. 79-88) ซึ่งเจตนารมณ์นี้แสดงออกมาในลักษณะของวิสัยทัศน์และภารกิจ ซึ่งค่อนข้างกว้างกับระบุจุดหมายปลายทางอย่างเฉพาะเจาะจงในรูปของจุดมุ่งหมายกับวัตถุประสงค์ (Goals and Objectives) ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ นโยบายและวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ รอร์เรน และรอส (Lawrence & Lorsch, 1969, pp. 165-179) ทั้ง 2 คน เป็นศาสตราจารย์ทางพฤติกรรมองค์การในวิทยาลัยธุรกิจฮาร์เวิร์ด ได้ทำการศึกษาเรื่อง โครงสร้างและหน้าที่ขององค์การตามแนวทางของ องค์การกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสนับสนุนเจตนารมณ์ขององค์การ

การที่แผนกต่าง ๆ ในองค์กร ดำเนินงานไปอย่างไรทิศทาง เป็นผลมาจากขาดการวางแผนที่ดี ดังนั้นในการจำแนกแจกแจงกลยุทธ์ของกิจการ เป็น กลยุทธ์หลัก และกลยุทธ์ จึงเป็นการสาน เจตจำนงของแต่ละฝ่ายเข้าด้วย ในขณะที่การเชื่อมโยงแผนของแต่ละฝ่ายเข้าด้วยกันเป็นการเสริมสร้าง การประสานงาน และฉันทามติให้เกิดขึ้นภายในองค์กร (Sawyer, 1983, p. 5) นอกจากนี้ยังมีผู้วิจัย อีกหลายท่านที่ได้ศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับเจตนารมณ์ขององค์กร ดังนี้ อนัญญา ทิมเคอ (2545, หน้า 59) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัด ทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัด ทบวงมหาวิทยาลัยที่ได้จากการวิเคราะห์ความเห็นของผู้บริหาร และผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏว่า องค์กรประกอบที่มีน้ำหนักมากที่สุด คือ องค์กรประกอบด้านปณิธาน วิสัยทัศน์ และแผนการดำเนินงาน ซึ่งในที่นี้ได้รวมเอาเจตนารมณ์ขององค์กรเข้าไว้ด้วย สอดคล้องกับจารูวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 77) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชา การบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ วิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพ ด้านการบริหาร ประกอบด้วย ปรัชญา ปณิธานและเป้าหมายการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่มีการ เขียนไว้อย่างชัดเจน และมีการจัดทำแผนที่สอดคล้องกับนโยบาย กำหนดการบริหาร จะนำไปสู่ เจตนารมณ์ขององค์กรทำให้องค์กรเกิดการพัฒนา

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพการศึกษาด้านการวางแผนดำเนินงาน

ในประเด็นนโยบาย

คาสต์ และโรเซนวิก (Kast & Rozenweig, 1970, pp. 435-436) เสนอว่า การวางแผน คือ กระบวนการพิจารณาข้อมูลด้านต่าง ๆ เพื่อตัดสินใจล่วงหน้าว่า ควรจะทำอะไรอย่างไร มีการใช้ ควบพินิจ ในการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการและวิธีปฏิบัติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ รูเก (Rourke, 1993, p. 3) ในเรื่องของการศึกษานโยบาย และคาย (Dye, 1984, pp. 19-24) ให้ความหมายของการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะว่า หมายถึง สิ่งที่ รัฐบาลตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำ รวมถึง จารูวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 77) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบด้านการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐพบว่า ดัชนีบ่งชี้คุณภาพการบริหาร ประกอบด้วย ปรัชญา ปณิธานและเป้าหมาย การจัดการศึกษาของหน่วยงานที่มีการเขียนไว้ชัดเจน การกำหนด นโยบายด้านการกิจของหน่วยงานมีการกำหนดชัดเจน จัดทำแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับ นโยบาย กำหนดสายการบริหาร ทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบทางด้านการบริหาร ซึ่งเป็น 1 ใน 6 องค์ประกอบของดัชนีในการพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษานอกจากนี้ วรรณรัตน์ ใจซื่อกุล (2546, หน้า 91) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการควบคุมคุณภาพการแปลงหลักสูตร

ไปสู่การสอนของหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก พบว่า นโยบายที่ชัดเจนมีส่วนช่วยในการกำหนดรูปแบบควบคุมคุณภาพ อีกทั้ง นิวตัน และเจโทร (Newton & Jethro, 2002) ได้ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป โดยให้ความสำคัญในประเด็นเรื่องของภาวะผู้นำ ในองค์กร การสื่อสารและการบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการถกเถียงอย่างระมัดระวัง ให้หลักการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน การมีอิสระทางชีวิต และการประเมินตนเอง จะเห็นได้ว่า งานเขียนและงานวิจัยของนักวิชาการดังกล่าวได้มีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกันในเรื่องของการกำหนดนโยบาย ปรัชญา วิสัยทัศน์ขององค์กร ว่าต้องให้มีความชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพและการศึกษาด้านการวางแผนดำเนินงาน

ในประเด็นวัตถุประสงค์

เวค (Weick, 1979, p.13) นักทฤษฎีองค์การที่สำคัญคนหนึ่งในด้านการสื่อสาร ในองค์กร ได้เสนอรูปแบบเกี่ยวกับการสื่อสารในองค์กรที่เรียกว่า Weick's Model ซึ่งรูปแบบนี้ได้สนับสนุนในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการวางแผนการดำเนินงาน ดังนี้ องค์การคือ การรวมกำลังกันเพื่อทำงาน ในที่คือการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการสื่อสารระหว่างบุคคล มีการตอบสนองกลับไปมาระหว่างบุคคล สิ่งแวดล้อมเป็นผลเนื่องมาจากบุคคลในองค์กร ความคลุมเครือ คือ ความไม่แน่นอนของข่าวสาร มีการกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ การคัดเลือก คือการที่จะยอมรับหรือปฏิเสธข่าวสาร การเก็บรักษา เป็นกระบวนการที่องค์การเก็บข่าวสารข้อมูลที่ตนต้องการ การตัดสินใจเลือก จะตีความข่าวสารเฉพาะที่ได้เลือกแล้ว กฎการทำงาน เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน วงจรพฤติกรรม การขจัดความคลุมเครือ นอกจาก 12 ข้อ นี้มีส่วนช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์แล้ว คาสต์ และ โรเซนเวค (Kast & Rosenweick, 1970, pp. 435-436) ได้กล่าวถึงการใช้กลยุทธ์ในการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ และวิธีปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น อย่างไรก็ตาม คอนเนลลี (Donnelly, 1984, pp. 98-99) เสนอว่า การวางแผนในองค์การภาคธุรกิจนั้นจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญ 4 ด้าน คือ 1) การวางแผนเป็นการตัดสินใจเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจการ (Objective or Ends) 2) การวางแผนเป็นการตัดสินใจเพื่อกำหนดทางเลือกหรือกลยุทธ์ (Alternatives or Means) 3) การวางแผนเป็นการตัดสินใจเพื่อกำหนดวิธีการบริหารทรัพยากร (Resource Mobilization) 4) การวางแผนเป็นการตัดสินใจเพื่อกำหนดกระบวนการปฏิบัติงาน (Implementation Process) จะเห็นได้ว่า เจมส์ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการวางแผนเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์เป็นอันดับหนึ่ง

นอกจากนักวิชาการต่างประเทศ แล้ว นักวิชาการไทย ยังได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับหัวข้อดังกล่าวไว้หลายท่าน ได้แก่ สุพินดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 67) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้

การประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ แบ่งเป็นองค์ประกอบด้านคุณภาพ 9 ด้าน และตัวบ่งชี้ด้านปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนการดำเนินงาน เป็นหนึ่งในดัชนีบ่งชี้คุณภาพการศึกษา คล้องจองกับ วิรัตน์ ธรรมาภรณ์ (2547, หน้า 69) วิจัยพบว่า ผลการสังเคราะห์รูปแบบหลักสูตรนั้นวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือการผลิตผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางทฤษฎีและปฏิบัติ รวมทั้งมีความคิดเชิงวิเคราะห์และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเป็นผู้ประเมินนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบ สัมพันธ์กับเพชรณี วิริยะสืบพงศ์ (2546, หน้า 50) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารงานวิชาการ ในระดับอุดมศึกษา พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารวิชาการในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ตัวแปรปัจจัยนำเข้าคุณลักษณะของผู้บริหารงานวิชาการ คือ ให้โอกาสอาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหาร เช่น การวางแผน การแก้ปัญหา มีการกำหนดการวางแผนและวัตถุประสงค์ชัดเจน เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารงาน อีกทั้ง อนัญญา ทิมเกตุ (2545, หน้า 59) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า องค์ประกอบด้านปณิธาน วิสัยทัศน์ และแผนการดำเนินงาน มีอิทธิพลมากที่สุดในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จารูวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 77) วิจัยพบว่า ดัชนีบ่งชี้คุณภาพการบริหาร ประกอบด้วย ปรัชญา ปณิธานและเป้าหมาย การจัดการศึกษาของหน่วยงานที่มีการเขียนไว้ชัดเจน การกำหนดนโยบายด้านภารกิจของหน่วยงานมีการกำหนดชัดเจน จัดทำแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบาย กำหนดสายการบริหาร ทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบทางด้านการบริหาร ซึ่งเป็น 1 ใน 6 องค์ประกอบของดัชนีในการพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษา และวรรณรัตน์ ใจซื่อกุล (2546, หน้า 91) วิจัยพบว่า นโยบายที่ชัดเจนมีส่วนช่วยในการกำหนดรูปแบบควบคุมคุณภาพ ซึ่งวัตถุประสงค์เป็นส่วนหนึ่งในนโยบายนั้นเอง

2. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรตามตัวที่ 2 ด้านโครงสร้างองค์การและ

สภาพแวดล้อมการบริหารการพัฒนา

2.1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านโครงสร้างองค์การและ

สภาพแวดล้อมการบริหารการพัฒนาในประเด็นรูปแบบโครงสร้าง

เวบเบอร์ (Weber, 1969 cited in Robbins & Coulter, 1999, pp. 44-45) ชาวเยอรมันศึกษาองค์การที่มีขนาดใหญ่และพิจารณาว่าการเจริญเติบโตขององค์กรขนาดใหญ่จะต้องกำหนดรูปแบบหรือวิธีการปฏิบัติการให้กับผู้บริหารให้เหมาะสม ด้วยการเสนอรูปแบบ องค์การที่เรียกว่า Bureaucracy ประกอบด้วย 1) การยึดถือหลักเกณฑ์ และอำนาจที่เป็นทางการ ซึ่งกำหนดโดยกฎ

ข้อบังคับของฝ่ายบริหาร 2) มีระบบคำสั่งที่เป็นไปตามสายการบังคับบัญชา 3) การบริหารหน่วยงานต้องอยู่บนพื้นฐานของลายลักษณ์อักษร 4) มีการฝึกอบรมในงานให้ชำนาญอยู่เสมอ 5) ต้องให้พนักงานทำงานเต็มความสามารถ โดยไม่คำนึงถึงเรื่องบุญคุณ 6) การบริหารงานต้องยึดตามกฎทั่วไปนอกจากนี้ปรัชญาของเพลโต ยังได้กล่าวถึง การออกแบบ โครงสร้างทางสังคมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเว็บเบอร์ด้วยเช่นกัน

คอตเลอร์ (Kotler, 1996, pp. 163-173) ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) ได้เสนอแนวคิดว่าการที่จะประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญ 7 ประการดังต่อไปนี้ 1) มีความฉับพลันอยู่ตลอดเวลา 2) มีการดำเนินงานเป็นทีมของผู้บริหารระดับสูง 3) มีบุคคลที่สามารถสร้างสรรค์และสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ 4) การมอบอำนาจให้อย่างกว้างขวาง 5) มีการบริหารจัดการโดยมอบหน้าที่ให้ เพื่อผลการปฏิบัติงานในระยะสั้นที่ชัดเจน 6) ตัดการติดต่อภายในระหว่างกันที่ไม่จำเป็นออก และ 7) มีวัฒนธรรมขององค์กรที่สามารถปรับตัวได้แตกต่างจากมินท์ซ์เบิร์ก (Mintzberg, 1979, pp. 13-19) ได้เสนอตัวแบบที่เป็นความคิดรวบยอดอย่างเป็นทางการและเป็นตัวอย่างที่ง่าย และเป็นงานของนักวิชาการในสังกัด Harvard Business School ที่เรียกว่า Core “Design School” Model of Strategy Formation เป็นตัวแบบที่น่าสนใจและรู้จักกันทั่วไปว่า SWOT Model ซึ่งหัวใจสำคัญคือ กลยุทธ์กำหนดขึ้นจากการพิจารณา โอกาส และข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อองค์กร โดยถือเป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ เพื่อกลั่นกรองสมรรถนะที่โดดเด่นขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เซนจ์ (Senge, 1990, p. 6) ในเรื่องของความคิดอย่างมีระบบ (Systems Thinking) ว่า ควรจะมองเห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าที่จะเห็นเชิงเหตุเชิงผล หรือแนวโน้มรูปแบบการเปลี่ยนแปลงมากกว่าจะมองเห็นแค่ผิวเผิน

ไม่เพียงแต่นักวิชาการชาวต่างประเทศแล้ว นักวิชาการไทยอีกหลายท่านยังได้ศึกษาในหัวข้อดังกล่าว ได้แก่ สุทธิชัย คนกาญจน์ (2547, หน้า 55-56) ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อใช้สำหรับระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงขึ้นชั้นภายใต้โมเดลลิสเรล พบว่า มี 7 องค์ประกอบ และ 1 ใน 7 คือ ด้านความเป็นสากล ซึ่งมี 2 ตัวบ่งชี้ คือ สถาบันมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานสากล และมีการจัดหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งจะเห็นว่าระบบ โครงสร้าง องค์กรนั้นมีความสำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพ สัมพันธ์กับจารุวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 76-77) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทพบว่าการจัดการ โครงสร้าง องค์กรให้มีความคล่องตัวในการดำเนินการกิจกรรมทั้งให้บุคลากรของหน่วยงานมีส่วนร่วมในการ

วางแผนการดำเนินงาน ซึ่งจะนำไปสู่เจตนารมณ์ขององค์กรทำให้องค์กรเกิดการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องการเปรียบเทียบและการศึกษาแนวโน้มของการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา: ความเหมือนหรือความแตกต่าง ของบิลลิง (Billing, 2004, pp. 113-137) และวรรณรัตน์ ใจชื้อกุล (2546, หน้า 90-91) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการควบคุมคุณภาพการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก พบว่า นโยบายและรูปแบบ โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนมีส่วนช่วยในการกำหนดรูปแบบควบคุมคุณภาพ คล้องจองกับพงศ์เทพ จิระโร ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสำหรับการศึกษาเฉพาะทางของกองทัพเรือ พบว่า ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของกองทัพเรือ เป็นวงจรประยุกต์การบริหารงานโดยใช้ PDCA Cycle มาช่วยในการประกันคุณภาพ ซึ่งการบริหารงานแบบ PDCA เป็น ส่วนหนึ่งของรูปแบบการจัด โครงสร้างองค์กร (พงศ์เทพ จิระโร, 2547, หน้า 86) ในทางกลับกันในเรื่องของอุปสรรคของการเกิดประสิทธิผลการจัดการคุณภาพและภาวะผู้นำ: กรณีศึกษาใน 2 ภาควิชา ส่วนของ นิวตัน และเจ โท (Newton & Jehro, 2002) พบว่ามีการตอบสนองในเชิงลบต่อการเปลี่ยนแปลงในองค์กร งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการกลไกเชิงบริหารมีควมหวัง ให้หลักการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน การมีอิสระทางชีวิตและการประเมินตนเอง อย่างไรก็ตาม นักวิชาการที่ถือว่าเป็นปรมาจารย์ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ดิน ปรัชญพฤทธิ (2541, หน้า 73) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของการบริหารการพัฒนาว่าเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรมทั้งภายในและภายนอกและรอบ ๆ องค์การ และมีอิทธิพลเหนือ โครงสร้างองค์กร ดังนั้นรูปแบบโครงสร้างถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งของโครงสร้างองค์กร

2.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านโครงสร้างองค์กร

สภาพแวดล้อมของการบริหารและการพัฒนา ในประเด็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่

เวเบอร์ (Weber, 1969 cited in Robbins & Coulter, 1999, pp. 44-45) ได้ศึกษาองค์กรที่มีขนาดใหญ่และพิจารณาว่าการเจริญเติบโตขององค์กรขนาดใหญ่จะต้องกำหนดรูปแบบหรือวิธีการปฏิบัติการให้กับผู้บริหารอย่างเหมาะสม นอกจากเวเบอร์แล้ว มินซ์เบิร์ก (Mintzberg, 1979, pp. 13-19) นักคิดในเรื่องแนวคิดและวิธีการจัดองค์กร ได้เสนอแนวคิดการจัดการองค์กรในอนาคตจะต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบสำคัญ ๆ 6 ส่วนด้วยกันคือ 1) ส่วนที่เป็นแกนดำเนินงาน ได้แก่ พนักงาน 2) ส่วนที่เป็นแก่นกลยุทธ์ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง ซึ่งเปรียบเสมือนท่อนหัวขององค์กร โดย ณ ระดับนี้เองที่เป็นจุดศูนย์รวมของภาพกว้างที่ผู้บริหารจะบริหารงานเป็นเชิงรวมจากจุดนี้ 3) ส่วนของผู้บริหารที่อยู่ในแนวตรงกลาง ได้แก่ ผู้บริหารระดับกลาง ที่ทำหน้าที่ในการบริหารงานในสายงานปฏิบัติ 4) ส่วนโครงสร้างทางวิชาการ ได้แก่

เจ้าหน้าที่กลุ่มวิเคราะห์ต่าง ๆ 5) ส่วนที่เป็นกลุ่มคอยช่วยเหลือหรือสนับสนุน 6) ส่วนของ
อุดมการณ์ คือ ความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ ที่อยู่รอบองค์การ อีกทั้ง เซจ (Senge, 1990, p. 6)
ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking) ไว้ว่า เป็นวินัยของการมองเห็น
ภาพโดยรวม มีกรอบที่มองเห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าที่จะเห็นแค่เชิงเหตุผล ได้มีวินัย
ทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 การคิดอย่างเป็นระบบ ประการที่ 2 ความรอบรู้แห่งตน
ประการที่ 3 การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ประการที่ 4 รูปแบบความคิด ประการที่ 5 การเรียนรู้เป็นทีม
โดยทั้ง 5 ประการนี้ได้ให้ความสำคัญในด้านผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ โดยต้องให้ผู้บริหารและ
เจ้าหน้าที่ในองค์กรมีการพัฒนาวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กรเพื่อให้เกิดพลังและ
แนวคิดไปในทางเดียวกัน และมีการจำลองความคิดเพื่อให้อุปกรณ์แสดงพฤติกรรมออกมา จนกระทั่ง
ให้เกิดการเรียนรู้เป็นทีม

นอกจากนี้ คอตเลอร์ (Kotler, 1996, pp. 163-173) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของพนักงาน
หรือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ข้อหนึ่งไว้ว่า บุคลากรที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีกระบวนการ ในการแปรสภาพ
อย่างฉับพลัน (Transformation Process) ซึ่งถือเป็นหลักการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ทำให้เกิด
ความสำเร็จในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่อง Balance Scorecard ของ เคปแลนด์ (Kaplan)
ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลองค์กร ซึ่งประกอบด้วยมุมมอง 4 ด้าน ได้แก่ มุมมอง
ด้านการเงิน มุมมองด้านลูกค้า มุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต และในด้านของบุคลากรนั้นจะ
เกี่ยวข้องกับมุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต กล่าวคือ องค์กรส่วนใหญ่จะเน้นการเรียนรู้ของ
พนักงานภายในองค์กร ซึ่งบุคคลถือว่าเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในองค์กร และบุคคลจะสามารถ
สร้างรูปแบบขององค์กร ในการเรียนรู้เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงองค์กรได้ (Kaplan & Norton, 1996,
pp. 24-29)

นอกจากนักวิชาการชาวต่างประเทศจะให้ความสำคัญในเรื่องของผู้บริหารและ
เจ้าหน้าที่แล้ว นักวิชาการไทยอีกหลายท่านยังให้ความสนใจในเรื่องของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ด้วย
เช่นกัน โดยได้ทำการวิจัยศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวดังนี้ วิรัตน์ ธรรมาภรณ์ (2547, หน้า 69)
ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการประเมินคุณภาพ
การศึกษา พบว่า สถาบันการศึกษาต้องการผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานและ
ต้องการส่งเสริมผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของตน ไปศึกษาต่อ โดยคิดเป็นร้อยละ 59.10 และต้องการ
ผู้ที่มีความรู้ระดับปริญญาโทร้อยละ 67.80 คล้ายกับรุ่งรังมิ วิบูลย์ (2545, หน้า 47) ได้ศึกษาเรื่อง
การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ
การสอนในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ตัวแปรปัจจัยนำเข้า คุณสมบัติของผู้สอน คือ มีความรู้เกี่ยวกับ
ศาสตร์และเนื้อหาการสอนเป็นอย่างดี อีกทั้งมีสัทธิศาสตร์การสอน คุณสมบัติของผู้เรียน คือ มีความ
รับผิดชอบต่อการเรียน และในส่วนตัวแปรแหล่งข้อมูลนั้นต้องมีความหลากหลายและทันสมัย

ตัวแปรในกระบวนการสอนคือ เตรียมแผนการสอน ใช้กิจกรรมการสอนหลากหลายวิธี และใช้การประเมินผลหลากหลายวิธี ซึ่งจากผลสรุปเหล่านี้ทำให้ทราบว่าสถาบันอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับคุณภาพของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในด้านการสอนอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรณี วิริยะสืบพงศ์ (2546, หน้า 50-51) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพรวมการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา ในเรื่องของการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม นักวิชาการที่ถือว่าเป็นปรมาจารย์ด้านรัฐประศาสนศาสตร ดิน ปรัชญพฤทธิ (2541, หน้า 73) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของการบริหารการพัฒนาว่าเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรมทั้งภายในและภายนอกและรอบ ๆ องค์การ และมีอิทธิพลเหนือโครงสร้างองค์การ ดังนั้นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งของโครงสร้างองค์การ

2.3 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านโครงสร้างองค์การสิ่งแวดล้อมของการบริหารการพัฒนา ในประเด็นกรรมการ

เวเบอร์ (Weber, 1969 cited in Robbins & Coulter, 1999, pp. 44-45) ได้ศึกษาองค์การที่มีขนาดใหญ่ว่า การได้มาของตำแหน่งของบุคคลในหน่วยงานได้มาโดยการเลือกตั้งและการแต่งตั้ง การเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจจากเบื้องล่างคือมีการลงความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนการแต่งตั้งเป็นการใช้อำนาจจากเบื้องบน คือเป็นการใช้อำนาจตามสายงานบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชา ซึ่งก็คือหลักการคัดเลือกกรรมการภายในองค์การนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เซจ (Senge, 1990, p. 6) ในเรื่องของการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) ว่าเป็นวินัยของการมองเห็นภาพโดยรวมทั้งหมด มีกรอบที่มองเห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าที่จะเห็นแค่เชิงเหตุเชิงผล เห็นแนวโน้มรูปแบบของความเปลี่ยนแปลงมากกว่าจะเห็นแค่ผิวเผิน อีกทั้งมินทซ์เบิร์ก (Mintzberg, 1979, pp. 13-19) เสนอว่า มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดองค์การว่า โครงสร้างองค์การในอนาคตจะประกอบไปด้วยส่วนประกอบสำคัญ 6 ส่วนด้วยกัน และ 1 ใน 6 คือ แกนดำเนินงานซึ่ง กรรมการจะรวมอยู่ในส่วนที่เป็นแกนดำเนินงาน คือกลุ่มงานหลักพื้นฐานที่มีไว้สำหรับดำเนินการให้งานต่าง ๆ ลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้ คอตเลอร์ (Kotler, 1996, pp. 163-173) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด (Harvard) ยังได้สนับสนุนแนวความคิดนี้ โดย 2 ใน 7 หัวข้อ ในแนวคิดเรื่ององค์การที่จะประสบความสำเร็จว่าการจะเป็นองค์การที่ประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการมอบอำนาจให้อย่างกว้างขวาง และมีการบริหารจัดการ โดยมอบหน้าที่ให้เพื่อผลการปฏิบัติงานในระยะสั้นที่ชัดเจน นั้นหมายถึง มีการมอบอำนาจให้แก่พนักงานและเมื่อพนักงานได้รับมอบอำนาจแล้วสามารถบริหารจัดการงานที่ได้รับมอบได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Balance Scorecard ของแคปแลนค และนอร์ตัน (Kaplan & Norton, 1996, pp. 24-29) ในมุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต ซึ่งตัวชี้วัด ได้แก่ ระดับความสามารถของพนักงาน

นอกจากนักวิชาการชาวต่างประเทศที่กล่าวมานี้ยังมีนักวิชาการไทยได้ศึกษาเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อดังกล่าวได้แก่ เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์ (2546, หน้า 50-51) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ตัวแปรปัจจัยนำเข้าด้านคุณลักษณะของผู้บริหารงานวิชาการ และ ตัวแปรที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ ซึ่งในตัวแปรนี้ได้รวมเอาคณะกรรมการในการดำเนินงานเป็นแกนสำคัญในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวางแผนและนโยบายสถาบัน คล้ายกับจารุวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 76-77) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาโททางบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่า องค์ ประกอบคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการศึกษาระดับมหาบัณฑิต ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหาร นิสิต/ นักศึกษา อาจารย์ หลักสูตร ทรัพยากรสนับสนุนการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล โดยในด้านการบริหารนั้น ได้รวมเอากระบวนการสรรหาหัวหน้าภาค และประธาน กรรมการ ไว้เป็นสาระสำคัญ คล้องจองกับพงศ์เทพ จิระโร (2547, หน้า 86) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสำหรับการศึกษาระดับสูงทางกองทัพเรือ พบว่า ระบบการประกันคุณภาพภายในสำหรับการศึกษาระดับสูงทางกองทัพเรือ มีการประยุกต์การบริหาร งานปกติ (PDCA) เข้ากับงานประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้มีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาของกองทัพเรือ คณะอนุกรรมการ การตรวจสอบการประเมินคุณภาพการศึกษา และคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงาน ซึ่งงานวิจัยของพงศ์เทพ จิระโรนั้นสอดคล้องกับเรื่อง Effects of Quality Assessment in Dutch Higher Education ของ เฟเดอริก (Frederiks, 1994, pp. 181-199) ในเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการด้านการจัดการเชิงคุณภาพ จากข้อความดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคล ซึ่งเป็นพนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การที่จำเป็นต้องได้รับการมอบอำนาจจากหัวหน้างานและทำงานให้เสร็จเรียบร้อยตามที่ได้รับมอบหมาย โดยการมอบหมายงานให้ทำแต่ละงานนั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องทำเป็นรายบุคคล แต่อาจร่วมกันคิดร่วมกันทำโดยการระดมสมอง หรือการแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถในงานนั้นจัดการงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อย่างไรก็ตามนักวิชาการที่ถือว่าเป็นปรมาจารย์ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ดิน ปรัชญพทุทธิ (2541, หน้า 73) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของการบริหารการพัฒนาว่าเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรมทั้งภายในและภายนอกและรอบ ๆ องค์การ และมีอิทธิพลเหนือโครงสร้างองค์การ ดังนั้น กรรมการถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งของโครงสร้างองค์การ

3. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรตามตัวที่ 3 ด้านกฎหมาย

3.1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านกฎหมาย ในประเด็น รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ได้กำหนดมาตราที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ มาตรา 42 ความว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 81 ความว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชน จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความมีคุณภาพสูง จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

อีกทั้งยังมีนักวิชาการต่างประเทศ นำกฎหมายมาบริหารคุณภาพการศึกษา เช่น อริสโตเติล ระบุว่า 1 ใน 6 ของการบริหารภาครัฐต่อประชาชน คือหลักของกฎหมาย (วรเดช จันทพร, 2539, หน้า 13) สอดคล้องของกับ เฟรเซอร์ (Frazer, 1995 อ้างถึงใน อมรวิรัช นาคกรทรรพ, 2540, หน้า 43) ได้กำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระของสถาบันอุดมศึกษา ในปี ค.ศ. 1995 คือ การมองเรื่องอิสระและเสรีภาพกับการตรวจสอบได้จากภายนอก ให้เป็นรูปธรรมจับต้องได้ในรูปกฎหมายหรือบทบัญญัติ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างมาก และอำพล จินดาวัฒนะ (2546, หน้า 95) นักวิจัยชาวไทย ศึกษาวิจัยเรื่องแนวคิดและกระบวนการประกันคุณภาพด้านการศึกษาและการสาธารณสุข สรุปผลการวิจัยว่า การประกันคุณภาพบริการการศึกษาใช้กฎหมายนำ เนื่องจากขอบเขตความรับผิดชอบทางการการศึกษากว้างกว่า การประกันคุณภาพการสาธารณสุขมากแสดงให้เห็นว่า กฎหมายมีบทบาทสำคัญในการบริหารคุณภาพการศึกษา

3.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารด้านกฎหมายในประเด็นพระราชบัญญัติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ จึงได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 และมีมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุณภาพการศึกษา อาทิเช่น มาตรา 6, 7, 9(4)(5), 22, 23(5), 25(2)(3)(5),

28, 29, 30, 36, 47, 48, 57, 62 โดยสถานศึกษาได้นำหลักการพระราชบัญญัติมาบริหารงานเพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพการศึกษา

พงศ์เทพ จิระโร (2547, หน้า 86) วิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายใน เฉพาะการศึกษาเฉพาะทางของกองทัพเรือ พบว่า การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของ กองทัพเรือมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา ตรงกับอำพล จินดาวัฒนะ (2546, หน้า 95) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดและกระบวนการประกันคุณภาพด้านการศึกษาและสาธารณสุข วิจัยพบว่า ความพยายามในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพบริการการศึกษามีมานานแล้ว โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาเพียงแต่ไม่ได้เน้นให้เกิดรูปธรรมอย่างเต็มที่ ประกอบกับความ ล้มเหลวของการปฏิรูปการศึกษาในอดีต ประสิทธิภาพของการศึกษาระดับประเทศไทยตกต่ำ และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 81 ทำให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และในมาตรา 49 ได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา เพื่อทำหน้าที่ประกันคุณภาพภายนอกให้สถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 27-28)

3.3 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารด้านกฎหมายในประเด็นกฎระเบียบ

ประกาศ

กฎระเบียบประกาศ หมายถึง กฎระเบียบประกาศ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ออกโดย ทบวงมหาวิทยาลัยหรือกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532-2548 ที่สำคัญ ๆ ดังนี้ เกี่ยวกับ หลักสูตร 38 เรื่อง, การวัดประเมินผล 1 เรื่อง, อาจารย์ 8 เรื่อง, ปัจจัยเกื้อหนุน 3 เรื่อง, การพัฒนา นักศึกษา 1 เรื่อง, การบริหารจัดการ 4 เรื่อง, การเงินและงบประมาณ 4 เรื่อง และระบบกลไกในการ ประกันคุณภาพ 2 เรื่อง ซึ่งสอดคล้องตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนด ไว้ในมาตรา 42 และมาตรา 81 และสัมพันธ์กับประกาศทบวงมหาวิทยาลัยเรื่อง นโยบายและแนว ปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 อาศัย อำนาจพระราชบัญญัติระเบียบการปฏิบัติราชการทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2520 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 ตามมาตรา 4(2) และ (3) ทบวงมหาวิทยาลัย จึงกำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการ ดำเนินการจำนวน 6 ข้อ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2546, หน้า 4-5)

นอกจากนี้ ยังมีนักวิจัยชาวต่างประเทศ ได้แก่ บิลลิง (Billing, 2004, pp. 113-137) สรุปผลการวิจัยเรื่องเปรียบเทียบและการศึกษาแนวโน้มของการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา: ความเหมือนหรือความแตกต่าง (International Comparisons and Trends in External Quality Assurance of Higher Education: Communitarity or Diversity) พบว่า โดยส่วนใหญ่ประเทศในยุโรป

มักใช้วิธีการและกลไกการจัดการเชิงคุณภาพและการประกันคุณภาพรูปแบบทั่วไป (General Model) ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน แต่มักจะมีการเพิ่มหรือลดองค์ประกอบบางอย่างแตกต่างกันไปตามการนำไปปฏิบัติ ขนาดของสถาบันอุดมศึกษา ความเข้มงวดหรือยืดหยุ่นของกฎระเบียบทางด้านประกันคุณภาพ โดยมีความสอดคล้องใกล้เคียงกับสรุปผลงานวิจัยของอำพล จินดาวัฒนะ (2546, หน้า 96) ที่วิจัยเรื่อง แนวคิดและกระบวนการประกันคุณภาพด้านการศึกษาและการสาธารณสุข พบว่าการใช้ยุทธศาสตร์กฎหมายทำให้เกิดก้าวกระโดดครั้งสำคัญทางการศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบโดยตรงกับสถานศึกษา ถ้าจะมีการตราเป็นกฎหมายควรให้บทเรียนจากการศึกษาเป็นตัวอย่างและควรมีการทดลองปฏิบัติและปรับปรุงจนชัดเจนก่อน

3.4 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านกฎหมายในประเด็นนิติที่ประชุมอธิการบดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารคุณภาพการศึกษาด้านกฎหมาย เพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพการศึกษา ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้แก่ มาตรา 42 และมาตรา 81 สัมพันธ์กับมติที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 28-29 ตุลาคม พ.ศ. 2537 ได้มีมติเสนอหลักการ แนวทาง และวิธีการในการประกันคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยขึ้นเป็นครั้งแรกและมติดังกล่าวการค้าโลก (WTO) เมื่อปี พ.ศ. 2544 มีมติให้ประเทศสมาชิกเปิดการค้าเสรีการค้าสินค้าบริการในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นการบริการชนิดหนึ่ง ดังนั้นปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยจะต้องเปิดเสรีทางการศึกษาให้ประเทศสมาชิก WTO ที่ต้องการมาเปิดการศึกษาในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า มติทั้งสองเป็นบทบาทสำคัญในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในอนาคต สอดรับกับประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 และประกาศนโยบายทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2542

นอกจากนี้ อำพล จินดาวัฒนะ (2546, หน้า 96) ได้สรุปผลการวิจัยประเด็นเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพการศึกษาด้านนิติ ในการวิจัยเรื่อง แนวคิดและกระบวนการการประกันคุณภาพด้านการศึกษาและการสาธารณสุข ให้ข้อเสนอแนะว่า ไม่ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาที่เริ่มจากการตรากฎหมาย ไม่สามารถใช้วิธีการและมาตรการเดียวในการประกันคุณภาพการบริการได้ การประกันคุณภาพบริการการศึกษาที่ใช้กฎหมายกำหนดมาตรการบังคับ (Regulation Measure) อย่างเดียวไม่พอควรต้องเสริมด้วยมาตรการอื่นด้วย เช่น มาตรการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มาตรการวิจัยพัฒนา ดังนั้นมติที่ประชุมอธิการบดี ถือว่าเป็นหลักที่จะต้องยึดถือปฏิบัติตามเช่นกัน

4. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรตามตัวที่ 4 ด้านงบประมาณ

4.1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพการศึกษา ด้านงบประมาณ

ในประเด็นงบประมาณแผ่นดินเพียงพอต่อการพัฒนา

4.2 งบประมาณแผ่นดินสามารถตรวจสอบได้

ทบวงมหาวิทยาลัยได้ตั้งงบประมาณสำหรับมหาวิทยาลัยรัฐในสังกัดทบวงเป็นเงิน 354,969.28 ล้านบาท แบ่งเป็นงบประมาณที่รัฐจัดให้ 254,114.74 ล้านบาทและจากแหล่งอื่นอีก 100,854.55 ล้านบาท ต่อมา พ.ศ. 2546 มีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 16 ได้กำหนดให้ ส่วนราชการจัดทำแผนราชการ 4 ปี ซึ่งสอดคล้องกับแผนบริหารราชการแผ่นดิน และในแต่ละปีงบประมาณส่วนราชการจะต้องจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปี โดยให้ระบุสาระสำคัญ เกี่ยวกับนโยบายการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ เป้าหมายของผลสัมฤทธิ์ของงาน รวมทั้งประมาณการ รายได้ รายจ่าย และทรัพยากรอื่น ๆ ที่จะต้องใช้เสนอต่อรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบ จากนั้นสำนักงบประมาณ จะดำเนินการจัดสรรงบประมาณ เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จในแต่ละภาระงาน จึงจะต้องปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกา ดังแต่การเสนอขอตั้งงบประมาณปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นไป อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศเรื่อง นโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2539 ในการใช้งบประมาณมาบริหารระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอีกด้วย (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2546, หน้า 4-5)

โดยจะเห็นได้จากก่อนปี พ.ศ. 2507 การบริหารการเงินในระบบงบประมาณของรัฐบาลในยุคแรก ๆ นิยมใช้ระบบการบริหารการเงินแบบรวมศูนย์ (Pool-down Cash Management) โดยมีกระทรวงการคลังหรือสำนักงบประมาณเป็นศูนย์กลางการควบคุมและบริหารจัดการในระบบการบริหารการเงินแบบนี้ กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือเงินสดและควบคุมรายรับรายจ่ายเงินของรัฐบาลทั้งหมดเพียงผู้เดียว หน่วยงานอื่นมีเพียงตัวเลขว่าจะจ่ายอะไรแล้วทำเรื่องเบิกจากคลังเท่านั้น (จรัส สุวรรณมาลา, 2546, หน้า 3) ต่อมาระหว่างปี พ.ศ. 2507-2525 การบริหารงบประมาณใช้ระบบงบประมาณแบบแสดงรายการ (Line-item Budgeting) คือ งบประมาณที่แสดงการใช้จ่ายเงินเป็นรายการ เป็นระบบที่เป็นการควบคุมปัจจัยนำเข้า (Inputs) แต่ละรายการเช่น เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน ค่าสาธารณูปโภค ค่าครุภัณฑ์ ที่ดิน สิ่งก่อสร้าง เป็นต้น และอนุมัติตามรายจ่าย แต่ปัญหาคือ ไม่รู้ว่าจะงานสำเร็จอย่างไร เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในปีงบประมาณ พ.ศ. 2525 สำนักงบประมาณจึงได้ปรับปรุงระบบงบประมาณแบบแผนงาน (Programme Budgeting) โดยกำหนดใช้ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2542 ในด้านการบริหารงบประมาณได้เปลี่ยนแปลงระบบการอนุมัติเงินประจำงวดให้มีความคล่องตัวมากขึ้น โดยยกกระบวนการจัดสรรเงินงบประมาณไปตั้งจ่ายในส่วน

ภูมิภาคพร้อมกับการอนุมัติเงินประจำงวดและให้หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐเจ้าของงบประมาณได้รับมอบอำนาจในการบริหารงบประมาณมากขึ้น รวมถึงมอบอำนาจการจัดซื้อจัดจ้าง (ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535) ให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการแทน อย่างไรก็ตามแม้ว่าระบบงบประมาณแบบแผนงาน (Programme Budgeting) จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศอย่างมีแผน และมีการวิเคราะห์การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด แต่ก็ยังมีอุปสรรคอยู่หลายประการ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 เห็นชอบแผนปฏิรูปบริหารภาครัฐ โดยวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐไปสู่รูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ที่เน้นการทำงานโดยอิงผลผลิตและผลลัพธ์เป็นหลัก ซึ่งตามแผนปฏิรูประบบการจัดการภาครัฐดังกล่าวต้องปรับปรุงระบบบริหารจัดการงบประมาณเป็นระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance-based Budgeting) เพื่อให้สามารถจัดสรรงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสและมีความเป็นธรรม (ชัยสิทธิ์ เกลิมณีประเสริฐ, 2544, หน้า 8-10) จะเห็นได้ว่า ระบบงบประมาณแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นต่างมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ ส่งเสริมการพัฒนาประเทศ วิเคราะห์การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ประหยัด และประหยัด สัมพันธ์กับการบริหารคุณภาพการศึกษาด้านงบประมาณเช่นเดียวกัน

และในปี พ.ศ. 2548 บทบาทของสำนักงานงบประมาณ โดยคณะรัฐมนตรีให้เงินไปแต่ละกระทรวงให้กระทรวงไปจัดสรรให้กับหน่วยงานในสังกัด โดยยึดโครงสร้างที่นำเสนอว่าจะได้ประโยชน์มากน้อยเท่าใด อีกทั้งมีการตั้งผู้ว่า CEO ในปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลอนุมัติงบประมาณลงมาแต่ละจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะเป็นผู้พิพากษาโดยตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณาตามโครงการที่นำเสนอ โครงการนั้น ๆ และจะต้องตอบสนองต่อยุทธศาสตร์จังหวัด ซึ่งทุกหน่วยงานในจังหวัดแม้แต่มหาวิทยาลัยก็สามารถเสนอโครงการของงบประมาณผู้ว่าราชการจังหวัดได้

สุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่พัฒนาได้มี 7 องค์ประกอบ และ 1 ใน 7 ที่ให้ความสำคัญในการบริหารงานด้านงบประมาณ คือ องค์ประกอบที่ 4 ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอุดมศึกษา ประกอบด้วยมีกระบวนการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม โปร่งใส ตรวจสอบได้ ตรงกับอนุญาต ทิมเกตุ (2545, หน้า 59) สรุปผลการวิจัยว่า ตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยน้ำหนักมากที่สุดในองค์ประกอบด้านงบประมาณคือมีระบบตรวจสอบการใช้เงินงบประมาณและเงินรายได้ และสุพนิดา ชัยวิทย์ (2546, หน้า 61) พบว่า ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ด้านการเงินและงบประมาณ 6 ตัวบ่งชี้ อีกทั้ง จารูวรรณ ประทุมศรี (2546, หน้า 78) วิจัยพบว่า องค์ประกอบคุณภาพการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบและ 1 ใน 6 คือ ทรัพยากรสนับสนุนการศึกษา ได้แก่ งบประมาณ

สอดคล้องคล่องของกับงานวิจัยของเพชรณี วิริยะสืบพงศ์ (2546, หน้า 51) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารวิชาการในระดับอุดมศึกษา พบว่า งบประมาณเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารงานวิชาการ

4.3 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพการศึกษาด้านงบประมาณ ในประเด็นงบประมาณรายได้เพียงพอต่อการพัฒนา และ 4.4 งบประมาณรายได้สามารถตรวจสอบได้

กลุ่มนักวิจัยให้ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านงบประมาณ ในประเด็น งบประมาณรายได้ ได้แก่ สุทธิรัช คนกาญจน์ (2547, หน้า 55) ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่องการพัฒนา ตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่า งบประมาณรายได้ สนับสนุนองค์ประกอบที่ 4 ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอุดมศึกษาในกระบวนการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม โปร่งใส ตรวจสอบได้ สัมพันธ์กับ อนุญา ทิมเกตุ (2545, หน้า 59) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา ตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า ตัวบ่งชี้ ที่มีค่าเฉลี่ยน้ำหนักมากที่สุด ในองค์ประกอบด้านงบประมาณคือ ระบบตรวจสอบการใช้เงิน งบประมาณและเงินรายได้ สำหรับเพชรณี วิริยะสืบพงศ์ (2546, หน้า 56) พบว่า การพัฒนา ตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษาจะต้องมีการบริหาร ด้านงบประมาณ อยู่ด้วย เพราะงบประมาณเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการดำเนินงานให้ก้าวไปข้างหน้า และต้องมี งบประมาณรายได้สนับสนุนและส่งเสริมอีกด้วย

5. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรตามตัวที่ 5 ด้านกระบวนการบริหาร

5.1, 5.2, 5.3 และ 5.4 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านกระบวนการ ในประเด็นการวางแผน (P) การปฏิบัติ (D) การประเมิน (C) และการสรุปผลและแก้ไขนำไปปฏิบัติ ต่อ (A)

การทำงานใด ๆ ควรจะเริ่มที่การวางแผนแล้วปฏิบัติตามแผน จากนั้นก็ตรวจสอบว่า เป็นไปตามแผนมากน้อยเพียงใด หากไม่เป็นไปตามแผนก็ให้ปรับปรุง แก้ไขปรับปรุง แล้ววางแผน รอบใหม่ต่อไปจนกระทั่งสำเร็จสำเร็จเป็นวงล้อที่หมุนไปเรื่อย ๆ (สมนึก พาคำ, 2548, หน้า 17) จากกระบวนการบริหารที่กล่าวข้างต้น ผู้ที่ริเริ่มค้นคิดคือ อิชิกาวา (Ishikawa, 1946 อ้างถึงใน ขวลิขิต จำจุศรี, 2548, หน้า 18) ในปี ค.ศ. 1946 และต่อมาในปี ค.ศ. 1950 เดมมิง (Deming) ได้นำมาขยาย และปฏิบัติจนดัง (เกษม พิมพ์พัฒน์ปัญญาคุณ, 2541, หน้า 119; เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2545, หน้า 67) ทำให้บุคคลส่วนใหญ่สืบทอดไปว่าอิชิกาวาเป็นผู้คิดค้นคนแรก นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มนักวิจัยชาวไทย และต่างประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของหลักบริหารคุณภาพการศึกษา ด้านกระบวนการบริหาร (PDCA) หลายท่านได้สรุปผลการวิจัยดังนี้ ฮิวตัน, พอลเลย์ และซิลเดรช ศึกษาวิจัยเรื่องการควบคุม คุณภาพสำหรับการเปิดสอนรายวิชาทางแบบออนไลน์ (Quality Control for Online Graduate

Course Delivery: A Case Study) วิจัยพบว่า การจัดการเรียนทางอินเทอร์เน็ต จึงต้องมีการกล่าวถึง การควบคุมคุณภาพในหลาย ๆ ระดับ อาทิการสำรวจผู้เรียน การประเมินผลการเรียนแบบออนไลน์ การสำรวจคณะวิชาการประเมินคณะวิชาและกระบวนการปรับปรุงรายวิชา แสดงให้เห็นว่า กระบวนการบริหาร PDCA เป็นสิ่งสำคัญในการควบคุมคุณภาพ อีกทั้ง นักวิจัยชาวไทยมีความ คิดเห็นที่สอดคล้องกับกระบวนการบริหารดังนี้ จินตนา กาญจนวิสุทธิ์ (2547, หน้า 64) ศึกษาวิจัย เรื่องความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยบ่งชี้คุณภาพของวิทยาเทคนิค โดยใช้หลักบริหาร ด้วยวงจร Deming นักศึกษามีการพัฒนาความรู้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 การใช้ กระบวนการ PDCA ในโครงการมีความชัดเจนและสามารถนำไปประเมินแนวทางในการปฏิบัติได้ จริง สัมพันธ์โดยตรงกับผลการวิจัยของชุดนั้นที่ อธิรัตน์ (2546, หน้า 74) พบว่า รูปแบบ การจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทยเป็นรูปแบบที่แสดงจุดประสงค์และ แนวปฏิบัติในการประเมินคุณภาพภายนอกแนวปฏิบัติที่มีการดำเนินงานในเรื่องการเตรียม ผู้ประเมิน การจัดให้มีการตรวจเยี่ยม การจัดทำรายงานการประเมินตลอดจนการติดตามผล การส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพและผลกระทบของการประเมินคุณภาพภายนอกต่อสถาบันอุดมศึกษา ในการดำเนินงานทั้ง 4 ด้านนี้เป็นการดำเนินงานตามหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร PDCA และพงศ์เทพ จิระ โร (2547, หน้า 86) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบประกันคุณภาพสำหรับ การศึกษาเฉพาะทางของกองทัพเรือ พบว่า ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของกองทัพเรือ เป็น การประยุกต์การบริหารงานปกติ (PDCA) เข้ากับงานประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Control, Quality Audit, Quality Assessment และ Quality Improvement) และประยุกต์แนวคิดความยั่งยืน ของคุณภาพที่จะทำให้งานประกันคุณภาพการศึกษาของกองทัพเรือมีความเข้มแข็งมากขึ้น รวมถึง ผลการวิจัยของวรรณรัตน์ ใจเชื้อสกุล (2546, หน้า 90) พบว่า การดำเนินการควบคุมคุณภาพ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน มุ่งเน้นให้ผู้บริหารนำแนวคิดของการเสริมสร้างพลังอำนาจมาใช้ ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน โดยวงจร PDCA เพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุคุณภาพของ การแปลงหลักสูตรตามดัชนีบ่งชี้คุณภาพที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยของกลุ่มนักวิจัย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ต่างนำหลักการบริหารคุณภาพด้านกระบวนการ PDCA มา ดำเนินงานในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

6. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรตามตัวที่ 6 ด้านหลักคุณภาพ

6.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านหลักคุณภาพ ในระบบ ISO

ISO (International Standards Organization) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1946 โดยคณะกรรมการ วิชาการประกอบด้วยตัวแทนจากประเทศต่าง ๆ จำนวน 120 ประเทศ มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่

กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (วารินทร์ สีนสูงสุด, 2542, หน้า 154) ระบบ ISO เป็นมาตรฐานระบบคุณภาพที่มีการเป็นในหลักการ เป้าหมายและจุดประสงค์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต หรืองานบริการที่รวมถึงการประกันคุณภาพและควบคุมคุณภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตหรือบริการเป็นไปตามความต้องการทางคุณภาพของลูกค้า โครงสร้าง ISO 9000 ประกอบด้วย ISO 9001, ISO 9002, ISO 9003 และ ISO 9004 ในจำนวนนี้ ISO 9001 ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมที่สุดจะนำมาปรับใช้กับระบบการศึกษา ระดับอุดมศึกษาเนื่องจากเป็นส่วนที่ละเอียดที่สุดของมาตรฐาน

ในปี ค.ศ. 1994 สถาบันอุดมศึกษาได้นำระบบ ISO 9000 มาใช้ในการปฏิบัติให้เกิดคุณภาพการศึกษา ซึ่งมี 12 มาตรฐาน ได้แก่ 1) Management Responsibility 2) Quality System 3) Contract Review 4) Design Control 5) Purchasing 6) Purchaser-supplied Product 7) Process Control 8) Control of Non-confirming Product 9) Corrective Action 10) Quality Records 11) Internal Quality Audits 12) Training (วารินทร์ สีนสูงสุด, 2543, หน้า 29) จนถึง ค.ศ. 2000 สถาบันอุดมศึกษาใช้ระบบ ISO 9001 มาปฏิบัติด้านคุณภาพมี 8 ประการ ดังนี้ 1) เข้าใจถึงความต้องการของลูกค้าในปัจจุบันอนาคต เพื่อสามารถผลิต/ ให้บริการตามความต้องการของลูกค้าได้ และพัฒนาองค์กรให้เกิดความหมายของลูกค้า 2) ผู้บริหารต้องตั้งเป้าหมาย และทิศทางขององค์กรให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวทำให้คนในองค์กรมีส่วนร่วมเต็มที่ 3) บุคลากรทุกระดับชั้นต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพระบบคุณภาพเพื่อประโยชน์สูงสุดขององค์กร 4) มีการจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นกระบวนการ 5) มีการบ่งชี้ทำความเข้าใจและจัดการระบบของกระบวนการที่สัมพันธ์กัน 6) การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องเป็นเป้าหมายที่ยั่งยืนขององค์กร 7) การตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของการวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลที่เป็นจริง 8) ความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันระหว่างองค์กร และผู้ส่งมอบ (พจนาน เดียววัฒนรัฐติกาล, 2544, หน้า 147-148) จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าระบบ ISO 9000 มีความสำคัญในการบริหารคุณภาพการศึกษาหรือปรับปรุงระบบคุณภาพภายในหน่วยงานของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาระบบคุณภาพเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน รวมถึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร นักเรียนนักศึกษาให้แนบแน่นยิ่งขึ้น

6.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านหลักคุณภาพ ในระบบ TQM

TQM (Total Quality Management) นั้นได้กำเนิดมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1923 โดยชีวาท (Shewart, 1923 อ้างถึงใน กมลวัลย์ ลือประเสริฐ, 2541, หน้า 1) ซึ่งทำงานให้กับบริษัท Western Electric ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของคุณภาพจะได้

พัฒนาทฤษฎีสำหรับกระบวนการทำงานต่าง ๆ เรียกว่า “Theory of System” ต่อมาในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1950-1970 เดมมิง และคูเรน (Deming & Duran, n.d. อ้างถึงใน กมลวัลย์ ลือประเสริฐ, 2541, หน้า 1) ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้บุกเบิกเรื่องคุณภาพได้ถูกรับเชิญจากบริษัทในประเทศญี่ปุ่น ในการแก้ไขปัญหาคุณภาพสินค้า หลังจากนั้นหลักการของ TQM ก็ได้ถูกพัฒนาและใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศญี่ปุ่น กลายเป็นสินค้าที่เป็นที่ต้องการของตลาด จากนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเล็งเห็นความสำคัญของ TQM และกลับมาสนใจในเรื่องการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่องอีกครั้ง

จากกลุ่มวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น มีนักวิจัยชาวต่างประเทศตระหนักถึงความสำคัญของการนำระบบ TQM มาบริหารงาน ได้แก่ ฟรายด์ (Fry, 1996, pp. 59-77) ศึกษาวิจัยเรื่องการตัดสินใจคุณภาพและการปรับปรุงคุณภาพ (Quality Judgment and Quality Improvement) สรุปผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนให้เกิดคุณภาพนั้น ต้องอาศัยการจัดการอย่างเข้มงวดและการควบคุมคุณภาพจากภายนอก การใช้เทคนิคทั้งหมด (ยกเว้น TQM) จะส่งเสริมให้เกิดความเป็นหมู่คณะและขยายไปสู่ภายนอก มากกว่ามุ่งให้เกิดความเป็นปัจเจกชนและความรับผิดชอบภายในซึ่งเป็นองค์ประกอบของ สอดรับกับฟรีส (Frise, 2004) ที่วิจัยเรื่อง การทำให้การจัดการเชิงคุณภาพเป็นปรัชญาในการบริหารเชิงระบบ สำหรับให้ในองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Quality Management as a Systematic Management Philosophy for Use in Nonprofit Organizations) พบว่าองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรเหล่านี้ มีการบริหารที่ผิดพลาดและขาดการรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่ไม่เพียงพอ จึงควรนำระบบ Quality Management 2 แบบ คือ 1) Traditional Management Approach 2) TQM-based Management มาบริหาร

6.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านหลักคุณภาพ ในระบบ Six Sigma

สมิธ (Smith, n.d. อ้างถึงใน ณรงค์ฤทธิ์ ลำจวน, 2548, หน้า 18) เป็นผู้ก่อตั้งชื่อ Six Sigma คนแรก และในกลางปี ค.ศ. 1980-1990 ประธานบริษัท Motorola ชื่อ แกววิน (Galvin) เป็นผู้นำระบบบริหาร Six Sigma มาใช้ควบคุมคุณภาพเป็นครั้งแรก ซิกซ์ซิกมานั้น แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกซิกมา (Sigma) หมายถึง ค่าของเบี่ยงเบนมาตรฐานนั้นคือ การวัดค่าความแปรปรวนที่เกิดขึ้นในกระบวนการธุรกิจ ซึ่งก็เหมือนกับเกณฑ์การวัดเพื่อทราบค่าสมรรถนะของกระบวนการนั้นดีหรือไม่ดี โดยถ้าตัวซิกมา สูงหรือค่าแปรปรวนมากขึ้นเท่าไรก็เปรียบเสมือนการมีข้อผิดพลาดมากขึ้นเท่านั้น ส่วนที่สอง ซิกซ์ (Six) คือ ระดับคะแนนของ Sigma ที่เป็นระดับที่บ่งบอกถึงความสมบูรณ์แบบเป็นระดับที่เราอยากไปให้ถึง (สุนน มาลาสิทธิ์, 2546, หน้า 156) หัวใจสำคัญในการนำ Six Sigma มาปฏิบัติคือ การช่วยกันทำงานเป็นทีมของบุคลากรที่มีประสบการณ์และความสามารถจากพนักงานที่หลากหลาย (ณรงค์ฤทธิ์ ลำจวน, 2548, หน้า 24) กล่าวได้ว่า การนำระบบ Six Sigma มาบริหารงานคุณภาพการศึกษามีข้อดีให้บุคลากรมีความรัก ความสามัคคี ความรับผิดชอบ ทำให้เกิด

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง แปรเปลี่ยน เกิดทักษะ มีคุณธรรม เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาประเทศได้ต่อไปในอนาคต

6.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพด้านหลักคุณภาพในระดับ P.S.O.

วเรศ จันทพร (2539, หน้า 13) ได้ให้ความหมายระบบ P.S.O. (Thailand International Public Sector Standard Management System and Outcome) หมายถึง การพัฒนาระบบมาตรฐานสากลของประเทศไทยด้านการจัดการและสัมฤทธิ์ผลของงานภาครัฐ สอดรับกับนักวิจัยชาวไทย ได้แก่ รุ่งรังษิ วิบูลย์ (2545, หน้า 8) วิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการสอนมี 12 ตัวบ่งชี้ เป็นมาตรฐานคุณภาพการสอนที่เป็นรูปธรรม จะเห็นได้ว่าหลักบริหาร P.S.O. มีส่วนสนับสนุนในการยกระดับมาตรฐานคุณภาพการบริหารจัดการ อีกทั้ง สมพรณี วิริยะสืบพงศ์ (2546, หน้า 52) วิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษาเกิดจากองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบคือ การบริหาร การตัดสินใจและผลผลิตการบริหารงานวิชาการ นั้นหมายถึงว่า ระบบ P.S.O. มีส่วนร่วมให้เกิดสัมฤทธิ์ผลนั่นเอง

7. แนวคิดและงานวิจัยของตัวแปรตามตัวที่ 7 ด้านการบริหารงานธุรการ

นักวิชาการต่างประเทศได้เห็นความสำคัญในการบริหารงานธุรการ เช่น เวบเบอร์ (Weber, 1969 cited in Robbins & Coulter, 1999, pp. 44-45) ปิณัญญ เชน นักคิดด้านอุดมคติและนักสังคมวิทยาผู้มีถิ่นฐานเยอรมัน ได้พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างและกิจกรรมขององค์การที่เรียกว่าระบบราชการ (Bureaucracy) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ การแบ่งงานกันทำตามลำดับขั้นของอำนาจหน้าที่ การคัดเลือกอย่างเป็นทางการ กฎเกณฑ์ระเบียบที่เป็นทางการความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ และความเป็นสายอาชีพ จะเห็นได้ว่างานธุรการมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานเพื่อเกิดความราบรื่นไม่ติดขัด และเป็นตัวเชื่อมสื่อกลางให้ได้งานที่ดีมากขึ้น เช่นเดียวกับ จินตนา กาญจนวิสุทธิ (2547, หน้า 63) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยบ่งชี้คุณภาพของวิทยาลัยเทคนิค พบว่า การจัดการอาคารสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา มีอิทธิพลทางตรงกับการจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา มีอิทธิพลเท่ากับ .42 การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการทั่วไป การบริหารงานบุคคล การจัดการอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการบริการและสวัสดิการของสถานศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศึกษากับชุมชน มีอิทธิพลต่อคุณภาพของวิทยาลัยเทคนิค

8. แนวคิดของตัวแปรตามตัวที่ 8 ด้านความโปร่งใสในการบริหาร

การบริหารที่ปราศจากการตรวจสอบภายในที่รัดกุมเพียงพอ ย่อมไม่อาจวางใจได้ว่าผลการดำเนินงานจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ยิ่งกว่านั้น

การขาดการตรวจสอบภายในที่ดีย่อมเปิดโอกาสให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงการตรวจสอบภายใน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การตรวจสอบควบคุมด้านการบริหาร และ 2) การตรวจสอบความคุมทางด้านบัญชีการเงิน (ชัยสิทธิ์ เกลิมมีประเสริฐ, 2544, หน้า 7-4-7-7)

ตามมาตรฐานการตรวจสอบภายในของสถาบันตรวจสอบภายใน ได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารหน่วยงานตรวจสอบภายใน ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ วัตถุประสงค์ อำนาจหน้าที่ การวางแผน โยบายและขั้นตอนการปฏิบัติ การบริหารและพัฒนาบุคลากร ผู้ตรวจสอบอิสระจากภายนอกการควบคุมคุณภาพ (ชัยสิทธิ์ เกลิมมีประเสริฐ, 2544, หน้า 7-11) สำหรับในเรื่องการบริหารองค์การ รอเรนส์ และรอช (Lawrence & Lorsch, 1969, pp. 166-179) ทั้ง 2 เป็นศาสตราจารย์ทางพฤติกรรมองค์การในวิทยาลัยธุรกิจฮาร์เวิร์ด ได้เขียนเรื่องโครงสร้างหน้าที่ขององค์การตามแนวทางขององค์การกับสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า การเผชิญหน้าระหว่างองค์การกับสิ่งแวดล้อมนั้นจำเป็นต้องมีการสร้างหน่วยงานที่มีขนาดเล็กขึ้นใหม่ในองค์การให้เป็นหน่วยงานที่อาจไปปฏิบัติงานในเขตพื้นที่ใหม่หรือตามภารกิจใหม่ได้ โดยจะเป็นหน่วยงานที่มีขนาดเล็กที่มีสมรรถนะสูง

จะเห็นได้ว่า ที่กล่าวมาแล้วนั้น ตัวแปรตามด้านการบริหารคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ด้านการวางแผนดำเนินงาน, ด้านโครงสร้างองค์การและสภาพแวดล้อมการบริหารการพัฒนา, ด้านกฎหมาย, ด้านงบประมาณ, ด้านกระบวนการบริหาร, ด้านหลักคุณภาพ, ด้านการบริหารงานธุรการ, ด้านความโปร่งใสในการบริหาร

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป